

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет

Кафедра нової та новітньої історії

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

бакалавра

на тему: «Еволюція ідеології та політики Демократичної партії США

у 1980 – 2001 рр.»

Виконав: студент IV курсу,
денної форми навчання
напряму підготовки (спеціальності)
032 «історія та археологія»
Лепицький Богдан Олегович

Керівник: к.і.н., доц Страшнюк С. Ю

Рецензент:

Харків – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕОЛОГІЇ ПАРТІЇ 1980 – 1990 РР.....	12
1.1. Ідеологічні пошуки 1980 – 1988 рр. у контексті президентських виборів.....	12
1.2. Рада демократичного лідерства: становлення «нових демократів» 1985-1990 рр.	26
РОЗДІЛ 2. ВИБОРИ 1992 Р.: ЗМІНА ПОЗИЦІЮВАННЯ ПАРТІЇ	34
2.1. Внутрішньопартійна боротьба у 1991-1992 рр.	34
2.2. Оновлення ідейної платформи: перехід до концепції «третього шляху»	41
РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ Б. КЛІНТОНА.....	51
3.1. Перший термін (1993-1997 рр.)	51
3.2. Друга каденція (1997-2001 рр.).....	60
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	76
РЕЗЮМЕ.....	90
SUMMARY	91

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Зважаючи на політичний, економічний та культурно-інформаційний вплив США на увесь світ загалом й Україну зокрема, вивчення еволюції ідеології та політики основних партій США завжди буде актуальним. Перемога на виборах 2020 року в США кандидата від Демократичної партії, що означала поворот від ультаконсерватизму до соціального лібералізму, актуалізована вивчення витоків ідеології, з якою Дж. Байден переміг на праймериз, а згодом і на президентських перегонах. Адже основа сьогодишньої ідеологічної платформи його адміністрації та соціально-економічної політики безпосередньо пов'язана з ідеологічними пошуками демократів 80-х років ХХ століття, коли нинішній очільник Білого дому був молодим сенатором від штату Нью-Гемпшир, а світ перебував на стадії переходу до епохи глобалізації з її новими можливостями та викликами.

У пошуках альтернатив «неоконсервативній революції», запровадженій Рональдом Рейганом упродовж 1981-1989 рр., що супроводжувалася наступом на «державу загального добробуту» за підтримки переважної частини середнього класу, «нові демократи» спробували змістити партію у центр політичного спектру завдяки концепції «третього шляху». Ця концепція стала не тільки ідеологічною платформою Б. Клінтона або невеличкої фракції його однодумців, а перетворилася на пануючу ідеологію Демократичної партії упродовж майже 30 років.

Вивчення, яким чином «третій шлях» «нових демократів» кинув виклик лівому лібералізму за панування в партії показує як була змінена пануюча ідеологічна система Демократичної партії.

Об'єкт дослідження та предмет дослідження.

Об'єктом є Демократична партія США.

Предметом є еволюція ідеології та політики Демократичної партії США наприкінці ХХ століття

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1980-2001 роки. Нижня хронологічна межа обумовлена поразкою Демократичної партії на виборах 1980 року, після якої активізуються ідеологічні пошуки альтернатив ustalеним поглядам партії. До того ж з цього часу США вступають в новий період історії під назвою «Ера Рейгана». Консервативна політика адміністрації Рейгана вплинула на ідеологічні пошуки демократів й згодом приведе до «третього шляху» Б. Клінтона. Верхня хронологічна межа завершенням обумовлена завершенням діяльності адміністрації Клінтона – президента від Демократичної партії, завдяки якому ідеологія і політика партії еволюціонувала з лівого флангу у центр політичного спектру.

Особливо ціним для вивчення зазначеного періоду робить його контраверсійність: завершується Холодна війна, відбувається інформаційна революція, індустріальне (модерне) суспільство стає все більше постіндустріальним (постмодерним).

Територіальні межі дослідження охоплюють територію США.

Метою бакалаврської роботи є проведення аналізу еволюції ідеології та політики Демократичної партій США в контексті тих змін, які відбувалися в американському суспільстві в 1980-1990-х рр.

Головне питання є в тому, як центристська перспектива, відома як «третій шлях», замінила ліволібералізм «Нового курсу» та програму «Великого суспільства» як керівну ідеологію Демократичної партії.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1. визначати ідеологічне позиціювання кандидатів в президенти від Демократичної партії, починаючи з виборів 1980 р. й завершуючи 2000 роком;
2. проаналізувати внутрішньопартійну боротьбу між різними фракціями демократів;
3. простежити шлях формування та становлення фракції «нових демократів», звертаючи увагу на ідеологічні зсуви, які зафіксовані у «Новоорлеанській декларації» 1990 р. та «Резолюції нового вибору» 1991 р.;
4. проаналізувати політику адміністрацій Б. Клінтона та виявити як ідеологія «третього шляху» реалізовувалася у конкретних політичних реформах упродовж 1993-2001 рр.

Історіографічний огляд літератури.

Історіографія, присвячена функціонуванню загальним особливостям партійно-політичної системи США в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. в українській історіографії фактично не представлена. У російській історіографії є ґрунтовні праці з цієї тематики. Але контекст внутрішньопартійною боротьби Демократичної партії також подано дуже узагальнено, а в деяких аспектах взагалі проігноровано. Наприклад, «забуті» такі політичні діячі, як В. Мондейл та М. Дукакіс, котрі значно вплинули на партійну лінію.

Для повнішого розуміння політичної ситуації, в якій відбувалися ідеологічні зміни Демократичної партії, вивчалися фундаментальні праці, присвячені політичній системі США другої половини ХХ століття. Чималий внесок в її вивчення внесли В. О. Печатнов¹, А. С. Маникін², В. В. Согрін,³ Є.

---

¹ Печатнов В.О. От Джефферсона до Клинтона: Демократическая партия США в борьбе за избирателя. Ин-т всеобщ. истории РАН ; МГИМО МИД РФ. Москва: Наука, 2008. 503 с.

² Маныкин, А. С. «Эра демократов»: партийная перегруппировка в США (1933—1952). Москва: МГУ. 1990. 264 с.

³ Согрин, В. В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XX века. Москва: Наука, 1995. 238 с.

С. А. Червонная¹ та інші. Ці дослідження дають докладне уявлення про те, на яких позиціях стояла кожна з двох провідних партій США і в чому були їх корінні відмінності. Підкреслюється, що республіканці, коли довгий час контролювали Білий дім, приділяли основну увагу зовнішньополітичним питанням, що призводило до накопичення проблем у внутрішній політиці, які республіканські лідери найчастіше вважали менш значущими; лідери Демократичної партії, а згодом і Б. Клінтон, не могли не враховувати цього при визначенні курсу подальшого соціально-політичного розвитку країни.

Важливе місце в історіографії посідає й вивчення ідеологічного компонента в політичній системі США в кінці ХХ – на початок ХХІ ст., який був важливий для Б. Клінтона під час пошуку нового напрямку розвитку своєї партії. Питанню про місце ліберальної ідеології в політичній історії США присвячена монографія В. В. Согріна «Ідеологія в американській історії від батьків-засновників до кінця ХХ століття»², де підкреслюється: помірньо-центристські течії зайняли провідне місце в політичному житті США наприкінці ХХ століття.

У монографії професора В. О. Печатнова «Від Джефферсона до Клінтона. Демократична партія США в боротьбі за виборця»³ велику увагу приділено ідеологічній основі функціонування партії. Зокрема, автор досить докладно аналізує появу наприкінці 80-х років ХХ століття крила «нових демократів», до яких зараховував себе і Клінтон, новизну їх підходів, а також погляди діячів з апарату Клінтона, чия думка мала не останнє значення при виборі президентом стратегії розвитку країни. Проте, російський дослідник робить висновок про те, що адміністрації, очолюваній «новим демократом», довелося поступитися низкою своїх принципів у перебігу політичної боротьби, і її

---

¹ Червонная С.А., Васильев В.С. Политическая система США: Актуальные измерения. Москва: Наука, 2000. 286 с

² Согрин, В. В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XX века. Москва: Наука, 1995. 238 с.

³ Печатнов В.О. От Джефферсона до Клинтона: Демократическая партия США в борьбе за избирателя. Ин-т всеобщ. истории РАН ; МГИМО МИД РФ. Москва: Наука, 2008. 503 с.

діяльність докорінно не змінило ідеологічних засад Демократичної партії, з чим автор цієї роботи погодитися не може.

Не можна було оминати увагою американську історіографію, яка насичена працями про партійно-політичний розвиток США загалом та про еволюцію ідеологій двох основних партій зокрема. Передусім назвемо монографію К. Кемпбела «Мертвий центр: поляризація і Демократична партія у 1932-2000 рр.»¹, де автор послідовно аналізує поляризацію суспільства США та ідеологічні зміни в Демократичній партії через зміну електоральної поведінки виборців. Автор робить висновок, що перемога Б. Клінтона на президентських виборах 1992 р. зафіксувала перемогу центристських демократів партії над її лівим крилом.

Є праці, що охоплюють увесь період існування Демократичної партії США, концентруючись саме на ідеології. До таких відноситься «Партійні ідеології в Америці у 1828–1996 рр.» Джона Геррінга², котрий виділяє 3 трансформаційних періода в історії партії: 1828-1892 рр., 1896-1948 рр., та період 1952-1992 рр. Дж. Геррінг зауважує, що це епоха, коли інклюзивність і пошук соціальної гармонії замінили більш яскраву риторику популізму і класових конфліктів. Також автор додає главу про президентські вибори 1996 року, що домагає зрозуміти ідеологічні зміни перед другим президентським терміном Б. Клінтона. До того ж робота містить великий містить аналіз промов кандидатів в президенти, що робить її необхідною при вивченні партійної ідеології.

Дисертація А. Куртіса «Формування нової Демократичної партії: політика «третього шляху» від Б. Клінтона до Б. Обама»³ охоплює період 1985-2014 рр., концентруючись на концепції «третього шляху». Автор поєднує аналіз

---

¹ Campbell C.S. Dead Center: Polarization and the Democratic Party, 1932-2000 (2016). Electronic Theses and Dissertations. Paper 3117. URL: <https://dc.etsu.edu/etd/3117> (дата звернення: 22.04.21)

² Gerring, J. Party Ideologies in America, 1828–1996. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 337 pp.

³ Curtis A. Forging a New Democratic Party: The Politics of the Third Way from Clinton to Obama', PhD diss., York University, 2015.

документів та цільових інтерв'ю з персоналом аналітичних центрів й політичних інститутів фракції «нових демократів» та її конкурентів.

Аналіз джерел.

Перелік використаних джерел у роботі можна розділити на декілька груп.

До першої належать офіційні партійні документи: передвиборчі платформи кампаній 1980, 1984, 1988, 1992 та 2000 років¹, виступи й платформи кандидатів на пост президента від Демократичної партії. Ці джерела дозволяють чітко зрозуміти консолідовану позицію Демократичної партії з ключових питань внутрішньополітичного розвитку країни, проте необхідно пам'ятати, що думка кандидата в президенти могла відрізнитися від консолідованої позиції партії й це часто-густо ставало ясно пізніше, після виборів.

До окремої групи джерел можна віднести мемуари. При написанні роботи були використані спогади Б. Клінтона «Моє життя»² та робота засновника Ради демократичного лідерства Ела Фрома «"Нові демократи" та повернення до влади»³. Цей жанр має свою специфіку, яка враховувалася при написанні роботи. З одного боку, він дозволяв авторам максимально відверто демонструвати свою позицію з багатьох питань внутрішнього розвитку країни; з іншого — з метою представлення себе в найбільш вигідному світлі мемуаристи дозволяли собі замовчувати деякі аспекти подій, що відбувалися в той час, або зовсім не висловлювати свою думку з того чи іншого приводу. Зокрема, Б. Клінтон у своїй книзі приділяв велику увагу концепції «третього шляху», на якій протягом усього періоду президентства була побудована внутрішня політика його адміністрації і якій він приписував успішність

---

¹ Democratic Party Platforms URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/people/other/democratic-party-platforms> (дата звернення: 3.03.21)

² Б. Клінтон. Моя жизнь. Пер. с англ. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. 1088 с.

³ The New Democrats and the Return to Power URL: <https://play.google.com/books/reader?id=bVQ0AQAQBAJ&hl=ru&pg=GBS.PR1> (дата звернення: 21.03.21)

багатьох проведених ним заходів. Елвін Фром концентрується в основному на ідеологічних засадах "нових демократів", що реалізовувалась у політиці під час двох президентських термінів Клінтона. Тут він вперше цілісно окреслює принципи, котрі лежать в основі фракції, включаючи економічний центрим, національну безпеку і реформу соціальних пільг, й пояснює, як ці ідеї вплинули майбутнє Демократичної партії.

Наступну групу джерел складає преса. У бакалаврській роботі були використані газети «The New York Times»¹, «The Washington Post»², «Los Angeles Times»³. Газети містять у собі частини промов кандидатів в президенти, політичну аналітику, відгуки журналістів та читачів на програмні зміни в Демократичній партії. Публіцистика корисна тим, що є тим індикатором суспільства, яке реагує на найбільш резонансні теми. Гонитва за актуальністю відображає суспільний запит читачів, а значить і електорату.

Ще одна група джерел – документи виконавчої влади. Зокрема, були вивчені ділові папери Б. Клінтона⁴. У цих документах містяться виступи президента перед Конгресом, журналістами, по радіо, на різних прес-конференціях з приводу підписаних законів. Особливий інтерес викликають щорічні звернення глави держав до нації про становище в країні, в яких Б. Клінтон підбиває підсумки своєї діяльності за певний період часу.

Промови президента і вищеназвані документи зіграли важливу роль в розумінні економічної й соціальної політики адміністрації Клінтона; вони дають уявлення про позицію «головного демократа» з приводу того, які питання соціально-економічного розвитку США слід було вирішувати і яким чином. Однак не варто забувати про те, що нерідко заяви президента носили суто риторичний характер, до кінця не відображаючи його позицію, і служили

---

¹ The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/>

² The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/>

³ Los Angeles Times. URL: <https://www.washingtonpost.com/>

⁴ Public Papers of the Presidents of the United States. URL: https://www.govinfo.gov/app/collection/ppp/president-42_Clinton.%20William%20J./1993/01%21A%21January%2020%20to%20July%2031%2C%201993 (дата звернення 14.03.21)

лише інструментом залучення на свою сторону незгодних однопартійців, електорату опозиційної партії і широких верств населення.

Методологія та методи дослідження.

Робота написана з позицій позитивіського підходу.

Бакалаврська робота базується на принципі історизму — розгляді предмета дослідження як явища, що розвивається в просторі й часі у зв'язку з конкретно-історичними умовами. Ґрунтуючись на цьому принципі, вдалося встановити внутрішню періодизацію президентства Б. Клінтона, основні напрямки діяльності його адміністрації в економічній та соціальній сферах, а також визначити успіхи і невдачі його політичного курсу і те місце, яке це займає в історії США загалом та в Демократичній партії зокрема.

Нами застосовувався й історико-порівняльний метод, коли проводились зіставлення традиційної ідеології Демократичної партії 80-х рр. та концепції "третього шляху" 90-х рр. XX ст. Використання принципу історизму разом з історико-порівняльним методом дозволило побудувати роботу по проблемно-хронологічному принципу. В першу чергу цей метод застосовувався для виявлення різних механізмів ідеологічного пошуку всередині Демократичної партії: на початку 80-х рр., середині 80-х рр. та 90-х рр. XX ст.

Був використаний проблемно-хронологічний метод - вивчення послідовності історичних подій у часі. Наприклад, хронологічно послідовно вивчалися ідеологічні платформи Демократичної партії та президентські кампанії.

Використовувався ретроспективний метод - послідовне занурення в історію з більш пізнього часу в більш минуле з метою виявлення причин подій. Цей метод застосовувався для розуміння значення попередніх історичних явищ, за умови врахування більш пізніх. Наприклад, діяльність адміністрацій Б. Клінтона співвідносилися з ідеологічними платформами 1980-х рр.

Наукова новизна

На жаль, автором цієї роботи не було знайдено жодної ґрунтовної україномовної роботи у вітчизняній історіографії на тему розвитку ідеології Демократичної партії США. У той час як багато зарубіжних вчених припускають, що ідеологічне переосмислення всередині Демократичної партії пояснюється перш за все гонитвою за електоратом або несприйняттям політичної логіки «нових правих», ця робота фокусується на тому, як зміни в економічному та соціальному становищі США спонукали Демократичну партію до розробки ідеологічних альтернатив, які б допомогли країні адаптуватися до нових часів.

Основним рушієм процесу ідеологічної переорієнтації стала фракція «нових демократів», відома своїм зв'язком з майбутнім президентом Б. Клінтоном. У ході поєднання аналізу документів Демократичної партії, її партійних груп та окремих кандидатів в президенти, мемуарів функціонерів фракції «нових демократів» і публіцистики встановлено, що ініціювання та підтримка переорієнтації залежали від успіху фракції в розробці політичної платформи і постійному відмежуванні від сталих форм ідеології й деяких теоретичних установок партії.

Апробація результатів дослідження відбулася на засіданні гуртка історії міжнародних відносин 30.04.21 у форматі доповіді на тему «Еволюція ідеологічної платформи Демократичної партії США від Р. Рейгана до Б. Клінтона»

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел і літератури.

РОЗДІЛ 1. ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕОЛОГІЇ ПАРТІЇ 1980 – 1990 РР.

1.1. Ідеологічні пошуки 1980 – 1988 рр. у контексті президентських виборів.

Назви книг Джона Ворда – політичного кореспондента Yahoo News «Кінець Камелота: Кеннеді проти Картера і боротьба, яка зламала демократичну партію» и «Кінець Камелота: остання велика громадянська війна демократів» – влучно ілюструє ситуацію, яка склалася у 1980 році¹. Незважаючи на деяке художнє прикрашення Вордом, 1980-ті рр. справді стали для Демократичної партії не тільки часом поразок на виборах, а ще і часом активних ідеологічних внутрішньопартійних війн. 1980 рік знаменний тим, що коаліція «Нового курсу», створена ще президентом Рузвельтом, яка протягом десятиліть допомагала демократам домінувати в американській політиці, розпадається.

Нестримна інфляція, високі процентні ставки і повільне економічне зростання в поєднанні з тривалою кризою з заручниками в Ірані й вторгненням Радянського Союзу в Афганістан, були проблемами й подіями, що домінували під час президентства Дж. Картера. Багато однопартійців були незадоволені політикою президента, тому це незадоволення вилилося в ідеологічну боротьбу на праймериз між діючим президентом, який хотів переобратися на другий термін, та сенатором Е. Кеннеді від Массачусетса. Кеннеді у політичному спектрі хотів здвинути партію вліво, тоді як Дж. Картер був більш поміркованим².

У боротьбі на праймериз молодший з братів Кеннеді програє, але конфлікт між таборами демократів був остаточно зафіксований через різне

---

¹ New York journal of books URL: <https://www.nyjournalofbooks.com/book-review/camelots-end> (дата звернення: 15.04.21)

² The library of Congress. URL: <https://www.loc.gov/rr/main/polcon/democraticindex.html> (дата звернення: 5.03.21)

бачення демократичної платформи 1980 року. Суть аргументів головного опонента Дж. Картера в стані демократів полягала в тому, що партія повинна залишатися вірною своїм давнім традиціям, зокрема, прихильності до використання уряду для допомоги найнезахищеним суспільним верствам. Істотні пропозиції Е. Кеннеді зводилися в основному до заклику повернутись до підходів сильного уряду, яких демократи дотримувалися з 1960 по 1972 рік¹.

Сенаторові Кеннеді вдалося розробити програму, яка віддзеркалить його ліберальну ідеологію в платформі, особливо щодо економічної політики. Було сформульовано 5 основних пропозицій: підтримка негайної антикризової програми вартістю 12 мільярдів доларів; підтримка негайного контролю заробітної плати та цін; обіцянку не боротися з інфляцією за допомогою будь-якої політики, яка може збільшити безробіття; ідея щодо «корпорації реіндустріалізації», нового торгового агентства США і нової міжнародної торгівельної організації, а також їх зобов'язання домагатися добровільних обмежень на експорт сталі й автомобілів в Сполучені Штати, не відмовляючись від можливості введення імпорتنих квот чи більш високих тарифів. Також сенатор Е. Кеннеді виступав за створення загальнонаціональної державної системи медичного страхування, проти чого рішуче проти висловлювався Дж. Картер. Діючий президент говорив про економічне оновлення і пообіцяв досягти його за рахунок ретельно підібраних програм і завдяки зниження податків. Водночас він виступав за екологічні реформи, продовжував наголошувати на заощадженні ресурсів як способі вирішення енергетичної кризи².

---

¹ Draft platform reflects Carter's Shift on positions. The Washington Post. June 22, 1980. Kaiser R.. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/06/22/draft-platform-reflects-carters-shift-on-positions/2482201e-df53-4ef8-b18e-7c54a22208ba/> (дата звернення: 5.03.21)

² Carter forces ignore Kennedy on platform. The Washington Post. Kaiser R. June 20, 1980. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/06/20/carter-forces-ignore-kennedy-on-platform/6006f6d6-163f-43b9-aad8-21bdf854ad83/> (дата звернення: 5.03.21)

Битва за платформу була однією з найтриваліших в історії партійних з'їздів, вона зайняла 17 годин дебатів й поіменного голосування, розтягнувшись на два дні, але прихильники Картера проголосували проти усіх пропозицій Кеннеді. Жоден істотний постулат прихильників останнього не був врахований, що означало розкол у Демократичній партії¹ й, без сумніву, позначилося на результатах листопадових виборах.

Президентські вибори 1980 року для Демократичної партії закінчилися великою поразкою. Діючий президент-демократ Дж. Картер приголомшливо програв республіканцю Р. Рейгану. Демократична партія втратила 12 місць в Сенаті, що означало перехід верхньої палати Конгресу під контроль республіканців, вперше з 1954 року. Більшість демократів у Палаті представників була збережена, незважаючи на втрату 34 місць на користь республіканців.

Така руйнівна поразка змушує функціонерів партії шукати нові ідеологічні орієнтири. Дотримуючись нового консервативного порядку денного, республіканці сприймалися як партія ідей, партія з почуттям місії, порядку денного і політичними альтернативами, готовими до здійснення за адміністрації Рейгана.

Демократам потрібно було генерувати нові політичні ідеї, відповідні заходи, порядок денний і послання, які повинні були розглядатися як надійна альтернатива до наступних виборів. Проте, розробка політики — це одне з багатьох завдань, що вирішує партія, яка не володіє Білим домом. До інших відносяться відновлення єдності партійних лав, яке часто ускладнюється поразкою на виборах, й поліпшення можливостей партії по збору коштів і

---

¹ The library of Congress. URL: <https://www.loc.gov/rr/main/polcon/democraticindex.html> (дата звернення: 5.03.21)

допомоги в проведенні кампанії, які часто сприймаються як неадекватні після програшу кампанії¹.

З середини 1980-х рр. стало помітним посилення міжпартійної поляризації інтересів з питань зовнішньої та внутрішньої політики. Партійна приналежність стала вирішальним фактором підтримки або опонування планам президента Р. Рейгана; посилювався розкол суспільства за партійним визначенням – «демократи» (ліберали) проти «республіканців» (консерваторів), а також за принципом «більше уряду – менше уряду»².

Ідеологічні опоненти в США все частіше не просто вступають в суперечку один з одним, але і звинувачують суперників у невідповідності національним цінностям, вважаючи їх «не американцями». Експерти відзначають, що ліберали й консерватори часто розходяться вже на рівні мови, використовуючи різні визначення з точки зору лексики й термінології. В американському суспільстві спостерігається «криза комунікації»³. Важливо розуміти, що ідеологічне розмежування відбулася не тільки за лінією республіканець – демократ, а й за внутрішньопартійною приналежністю.

Після президентських виборів 1980 р. одним з перших, хто починає пошуки «ідеології», був Гіллс Лонг. Голова фракції демократів у Палаті представників цікавився теоретичними основами політики й згодом став використовувати збори своїх однопартійців як формат акумулювання найбільш значних зусиль партії по розробці альтернативних підходів під час першого президентського терміну Р. Рейгана.

Комітет фракції демократів по ефективності партії Палати представників став першим організаційним втіленням цих зібрань.

---

¹ Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // Political Science Quarterly Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), pp. 208. Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)

² Фролова О. А. Влияние поляризации американского общества на характер и интересы политических партий США // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология. 2011. № 4. С. 119.

³ Алхименков М. А. Усиление ценностного раскола в американском обществе // Проблемы национальной стратегии. 2019. № 3(54). С. 69.

Це були представники поміркованого півдня, які шукали консенсус серед своїх соратників. Лонг очолив комітет, щоб домогтися єдності партії, відродити збори як активний форум для внутрішньопартійних дебатів і розробки політики, а також використовувати його, щоб знову втягнути демократів Палати представників в більш загальні дебати з приводу ідентичності партії¹.

Для цього були вагомі причини. Оскільки республіканці контролювали Білий дім і Сенат, на демократичну більшість у Палаті представників чинився тиск; Лонг же хотів сформулювати послідовну відповідь і створити альтернативу ініціативам Рейгана. Для цього, як він вважав, необхідна партійна єдність. Щоб сформувати її серед різноманітного складу демократів Палати представників, збори можна було б використовувати як форум для приватних дебатів, необхідних для досягнення консенсусу.

За словами Елвіна Фрома, виконавчого директора фракції, після вступу на посаду голови зборів Лонг зустрівся з групою молодших політично орієнтованих демократів Палати представників, «які вважали, що партії необхідно переглянути себе». На цьому тлі Лонг підняв питання на конференції з проблем партії в січні 1981 року, що призвело до створення комітету з тридцяти шести демократів Палати представників, які представляли «всю філософію й регіони» фракції». Завдання комітету полягала в тому, щоб переоцінити напрямок руху партії².

Комітет та його сім цільових груп, що займалися конкретними питаннями (економіка, житло, малий бізнес, злочинність, навколишнє середовище, фемінізм і національна безпека), збиралися один або два рази на тиждень упродовж наступних двадцяти місяців, щоб обговорити нові

---

¹ Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // Political Science Quarterly Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), pp. 208 Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)

² From A. The New Democrats and the Return to Power. New York City: Palgrave Macmillan. 2013. P. 12. L: <https://play.google.com/books/reader?id=bVQ0AQAQBAJ&hl=ru&pg=GBS.PR1> (дата звернення: 17.03.21)

напрямки діяльності партії. Результатом їх роботи стала публікація під назвою "Rebuilding the Road to Opportunity", випущена перед проміжними виборами 1982 року¹. 135-сторінковий документ покликаний був показати виборцям «нову Демократичну партію». Ця свого роду середньостатистична партійна платформа пропонувала програми, що варіювалися від кредитної допомоги для тих, хто вперше купує житло, до заклику союзникам по НАТО оплатити більшу частку витрат на захист Західної Європи².

Звіт «Відновлюючи шлях до можливостей: демократичний напрям у 1980-і роки» політично збігався з думкою більшості комітету з 36 членів Демократичної фракції Палати представників, які витратили 20 місяців на його складання. У ньому викладалися позиції, які «більшість демократів може прийняти», — сказав Лонг, голова комітету. Серед основних рекомендацій політичної заяви були такі:

- попросити союзників США оплатити більшу частину військових витрат Західного альянсу, щоб «вивільнити американські долари для інвестицій у внутрішню економіку»;
- пропозиція про посилення військової потуги країни за рахунок «нарощування наших звичайних збройних сил»;
- активні зусилля по «зниженню злочинності, підкріплені жорсткими розмовами з жорсткими законами»;
- підтвердження прихильності «забезпечення гідного і доступного житла для кожної американської сім'ї», включаючи певну форму кредитної допомоги американцям із середнім і низьким доходом й першим покупцям житла³.

¹ Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // Political Science Quarterly Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), pp. 209 Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)

² Democrats unveil a 'new' look. The New York Times September 22, 1982, Section D, Page 24. URL: <https://www.nytimes.com/1982/09/22/us/democrats-unveil-a-new-look.html> (дата звернення: 12.03.21)

³ Там само.

Лонг визнав, що нові пропозиції Демократичної партії є «відходом від політики минулого». Але він сказав: «Ми підтверджуємо нашу прихильність фундаментальній політиці Демократичної партії рівних можливостей, економічному зростанню та розвитку, повній зайнятості та сильній національній обороні»¹.

На загал, ці зусилля зробили більше для єдності партії, ніж для відновлення довіри з боку виборців. Проміжні вибори 1982 року для демократів виявилися невдалими. Зрештою, збори комітету стали неоптимальним форматом для вироблення партійного послання і політики, особливо для тих, хто хотів щоб партія дотримувалася більш поміркованого підходу.

Проте консервативні демократи залишалися впливовою силою в партії протягом 1980-х років. За час правління адміністрації Р. Рейгана вони зазвичай голосували разом з республіканцями за зниження податків, збільшення військових витрат і дерегулювання економіки, за що отримали назву «коробочка довгоносиків». Демократи Півдня виступили головними глашатаями подальшого зсуву партії вправо, закликаючи до відвертого запозичення політики й гасел республіканців у боротьбі за голоси консервативної більшості електорату своїх штатів. Створений вже на початок 1981 р. зусиллями конгресменів, вихідців з південних штатів, «Консервативний форум демократів» відкрито солідаризувався з соціально-економічною політикою республіканців, поставивши своїм завданням посилення впливу консерваторів в партії. Але хоча угруповання «довгоносиків» отримало гучну рекламу, таке відверте ототожнення з конкурентами, як розуміло більшість лідерів демократів, тягнуло за собою «втрату обличчя» партії і йшло надто всупереч з інтересами інших фракцій партії. Зіткнувшись з сильною протидією ядра партії в Конгресі,

---

¹ Democrats unveil a 'new' look. The New York Times September 22, 1982, Section D, Page 24. URL: <https://www.nytimes.com/1982/09/22/us/democrats-unveil-a-new-look.html> (дата звернення: 12.03.21)

«довгоносики» не змогли домогтися істотного зміцнення своїх позицій в керівництві партією, що підштовхнуло найбільш завзятих з них, таких як Ф. Грем з Техасу, до остаточного розриву і переходу в табір республіканців¹.

Втрата партійної єдності позначилася на праймериз 1984 року, де представники різних фракцій боролися за висунення кандидатом у президенти. Зіткнення основних суперників у боротьбі за висунення, У. Мондейла, Г. Харта і Дж. Джексона, відображало процес розшарування коаліції демократів і серйозні розбіжності інтересів сил, що в неї входили. У. Мондейл, віце-президент в адміністрації Дж. Картера, ортодоксальний ліберал «Старої школи», спирався на міцну підтримку партійного апарату, фінансово-корпоративної верхівки партії, а також керівництва профспілок, більшості негритянський, жіночих та інших ліберальних організацій.

Сенатор Гаррі Харт, один з лідерів "неолібералізму", персоніфікував собою опозицію традиційному керівництву партії і його політиці з боку нового покоління демократів, уособлював інтереси успішних міських середніх верств. Виступаючи перед натовпом з 2000 чоловік на галявині Капітолію, він повторив свій заклик до збільшення військової потуги за допомогою інновацій, які гарантують, що «наша захист є найбільш ефективним, а не просто найдорожчим». Він також закликав до контролю над ядерними озброєннями, що перетворилося на стандартну фразу для демократів².

І, нарешті, Джессі Джексон – яскравий виразник протесту найбільш знедоленої й «кольорової» частини Америки – спрямовав пафос своїх виступів не тільки проти рейганізму, але і проти консервативного дрейфу самої Демократичної партії, «занадто багато діячів якої», як писав Джексон у зверненні до Дж. Макговерна, «пішли разом з республіканцями шляхом

---

¹ Печатнов В.О. От Джефферсона до Клинтона: Демократическая партия США в борьбе за избирателя. Ин-т всеобщ. истории РАН ; МГИМО МИД РФ. Москва: Наука, 2008. С. 379

² Raines H. Hart enters presidential race, stressing new ideas. The New York Times. Feb. 18, 1983. URL: <https://www.nytimes.com/1983/02/18/us/hart-enters-presidential-race-stressing-new-ideas.html> (дата звернення 4.03.21)

рейганівської політики». «Феномен Джексона» показував ще й зростаючу політичну самостійність афроамериканської громади. Її молоді лідери хотіли переглянути умови союзу з демократами, щоб, за словами Джексона, «перейти від відносин на основі патерналізму до відносин на основі сили»¹.

З невеличким відривом від У. Харта Дж. Мондейл переміг на преїмериз і став кандидатом в президенти від Демократичної партії 1984 року.

Фактично, за час боротьби кандидатів відбувалося народження трьох джерел внутрішньопартійного невдоволення й інакомислення: південні демократи, які були глибоко стурбовані зростаючою слабкістю партії в їхньому регіоні, слабкістю, яка загрожувала демократичним чиновникам південних штатів, а також членам Конгресу; стійкі антирадянські послідовники Джексона, які критикували Рейгана та усе консервативне; і так звані «демократи Атарі» (цей термін відноситься до бренду ігрових консолей та ігрових автоматів Atari, який був відомий у 1980-х роках), які вважали, що перехід від індустріальної до високотехнологічної економіки вимагає нової політики та інституційних механізмів, включаючи зменшення впливу представників профспілок у Демократичній партії².

Переходячи до Демократичної платформи 1984 року, треба зауважити, що головною видозміною став ще більший зсув у бік фінансової відповідальності в ситуації, коли основною економічною проблемою став не спад, а збільшення дефіциту федерального бюджету. Для його скорочення пропонувалося знизити темп зростання військових витрат, переглянути найдорожчі з існуючих соціальних програм, насамперед «Медікер» (програма медичного страхування для пенсіонерів) при фактичній відмові від запровадження нових програм і навіть підвищити податки. Головними

---

¹ Печатнов В.О. От Джефферсона до Клинтона: Демократическая партия США в борьбе за избирателя. Ин-т всеобщ. истории РАН ; МГИМО МИД РФ. Москва: Наука, 2008. С. 395

² Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // Political Science Quarterly Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), pp. 209 Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)

завданнями партії, навколо вирішення яких передбачалося сконцентруватися, проголошувалися такі: згуртувати нову загальнонаціональну коаліцію, поживавити приватне підприємництво, відновити конкурентоспроможності американської промисловості, а також обмежити гонитву ядерних озброєнь при підвищенні ефективності військової потужності США¹. У цьому явно проглядалося прагнення демократів відмежуватися від колишнього образу партії "ліберальних марнотратників", які відкуповуються від вимог своїх "груп інтересів", нехтують проблемами оборони, приватного сектора й економічної ефективності².

Ця ж тема стала лейтмотивом передвиборчої платформи партії й програми її нового офіційного лідера під гаслом «нового реалізму»³, який був покликаний символізувати зросту зрілість партії, яка відмовилася від крайнощів і помилок минулого. Демократи тепер усвідомлюють, підкреслював У. Мондейл у своєму зверненні до з'їзду, що «Америка повинна мати сильну оборону і тверезий погляд на те, що держава повинна бути хорошою не лише в змушуванні, але й в управлінні, що здоровий і зростаючий приватний сектор — це ключ до нашого майбутнього... Погляньте на нашу платформу, — говорив У. Мондейл, — У ній немає ні скорочень військових витрат, що підривають нашу безпеку, ні податків на бізнес, що послаблюють нашу економіку, ні марнотратних програм, що спустошують нашу скарбницю»⁴.

Вибори 1984 року переконали центристських демократів в необхідності більш широких зусиль для перевизначення партії. Вибори, здавалося,

¹1984 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1984-democratic-party-platform> (дата звернення 2.03.2021)

² Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // Political Science Quarterly Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), P. 210. Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)

³ 1984 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1984-democratic-party-platform> (дата звернення 2.03.2021)

⁴Mondale's Acceptance Speech, 1984 URL: <https://www.cnn.com/ALLPOLITICS/1996/conventions/chicago/facts/famous.speeches/mondale.84.shtml> (дата звернення: 17.03.21)

підтвердили перемогу республіканців чотирирічної давнини. Республіканці зберегли контроль над Сенатом, отримали чотирнадцять додаткових місць в палаті представників, а Рейган виграв другий термін, переконливо обійшовши кандидата від демократів Уолтера Мондейла.

Кампанія Мондейла, здавалося, символізувала все, що центристи вважали неправильним в ідеології партії. Реформи процесу висунення кандидатів після 1968 року привели до формування групової політики серед демократів. Делегати відбиралися за демографічними квотами, а процес відкритої кампанії з висунення кандидатів заохочував їх використовувати енергію вже організованих груп як основи для своїх кампаній. Національний комітет Демократичної партії (НКДП) в 1982 році офіційно санкціонував сім внутрішньопартійних груп як офіційних електоральних фракцій: жінок, чорношкірих, вихідців з Латинської Америки, азіатів, геїв, лібералів і бізнесменів¹.

У кожної групи був свій порядок денний, на який вона чекала відповіді від партії та її кандидата. Основною референтною групою для активістів стала група, з якою вони були пов'язані, а не партія. Як делегати з'їзду, вони наполягали на включенні своїх конкретних інтересів в партійну платформу, але їм не вистачало ні бажання, ні політичних навичок, щоб сформувати широке ліберальне послання для партії.

На цьому тлі кампанія з висунення кандидатури У. Мондейла була кампанією, в ході якої кандидат наполегливо домагався підтримки серед партійних груп, блок за блоком. У результаті він був кандидатом, якого широко підтримували всередині партії, але він не мав всеосяжного бачення партії, через що не міг консолідувати виборця в рамках загальнонаціональної ідеї.

---

¹ Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // Political Science Quarterly Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), pp. 211 Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)

Для багатьох поміркованих обраних посадових осіб демократичного спрямування, особливо з Півдня, вибори 1984 р. ознаменували остаточну зміну електоральних вподобань: білі робітники південних штатів уже переважно голосували за Рейгана. Ці вибори стали індикатором негативного впливу електоральної політики партії та стали приводом для виникнення Ради демократичного лідерства.

Поворотним моментом для Демократичній партії став 1985 рік. Багато молодих демократів, натхненних Рухом за громадянські права і спадщиною президентів Рузвельта, Трумена і Кеннеді, були сповнені рішучості знову показати Америці, що їхня партія — партія народу. Завдяки такому стійкому бажанню народилася Рада демократичного лідерства (РДЛ) на чолі з Елом Фромом. «РДЛ мала намір відновити привабливість партії за допомогою нової політики, заснованої на її первинних цінностях»¹, – згадував Б. Кліттон.

Дещо пізніше, у 1990 р., в преамбулі «Новоорлеанської декларації» буде зафіксована сутність існування РДЛ: «Закласти інтелектуальну і філософську основу для поновлення здатності Демократичної партії забезпечувати національне лідерство. З цією метою РДЛ досліджує і розробляє творчі підходи до фундаментальних питань національної політики. І, відстоюючи далекосяжні ідеї, такі як цивільні зобов'язання і добровільна національна служба, РДЛ формує новий демократичний порядок денний на 1990-ті роки й надалі. У той же час члени РДЛ твердо дотримуються непорушних демократичних принципів — історичної прихильності нашої партії свободи особистості, висхідній мобільності, рівних можливостей, рішучості захищати свободу і громадянську відповідальність»².

---

¹ From A. The New Democrats and the Return to Power. New York City: Palgrave Macmillan. 2013. P. 9. L: <https://play.google.com/books/reader?id=bVQ0AQAAQBAJ&hl=ru&pg=GBS.PR1> (дата звернення: 21.03.21)

² Манифест демократів третього пути - Новоорлеанская декларация
URL: <https://abiasedperspective.wordpress.com/2015/04/07/repost-the-manifesto-of-the-third-way-democrats-the-new-orleans-declaration/> (дата звернення 2.03.2021)

Саме РДЛ висунула на наступній президентській кампанії кандидатом у президенти Майкла Дукакіса. Саме Б. Клінтона М. Дукакіс обрав для проголошення свого імені на Національному з'їзді партії. Б. Клінтон казав, про досягнення Дукакіса в просуванні економічного зростання на посаді губернатора. «Як губернатор, - казав Б. Клінтон, - Майк Дукакіс не просто грав з проблемами; він повалив їх на землю. Він прийняв важкі рішення: збалансувати бюджети, створити робочі місця, боротися зі злочинністю та зловживанням наркотиками, перевести людей з соціальних допомог на роботу, розширити денний догляд та охорону здоров'я, збільшити житлові умови і поліпшити освіту»¹.

Президентська кампанія 1988 року стала першою спробою відійти від сталих орієнтирів партії. Це ми можемо побачити в передвиборчій платформі кандидата від партії М. Дукакіса, який на праймериз переміг вже згаданого Дж. Джексона.

М. Дукакіс побудував свою внутрішню платформу на уроках, засвоєних на посаді губернатора Массачусетсу, де він створив і керував програмами економічного розвитку і системами надання соціальних послуг². Не володіючи досвідом у питаннях національної безпеки, він запозичив свій підхід до зовнішньої політики й оборони з ідей, популярних в ліберальному академічному співтоваристві, поєднуючи післявоєнну віру в роль Америки в міжнародних організаціях з поств'єтнамською відразою до військового втручання. Він поділяв віру Ліндона Джонсона в активістський уряд і «Політику консенсусу», засновану на особистому посередництві з представниками бізнесу, профспілок та інших лідерів груп інтересів. Він схилився шукати цільові програми, використовуючи приватні кошти для

¹ The democrats in Atlanta; Democrats Acclaim Dukakis and Assert Unity. Dionne Jr. The New York Times. July 21, 1988. URL: <https://www.nytimes.com/1988/07/21/us/the-democrats-in-atlanta-democrats-acclaim-dukakis-and-assert-unity.html> (дата звернення: 28.03.21)

² Mike Dukakis for President 1988 Campaign Brochures URL: <http://www.4president.org/brochures/1988/mikedukakis1988brochure.htm> (дата звернення: 30.03.21)

громадських цілей, ніж амбітно задумані й щедро фінансовані федеральні ініціативи.

Його схильність до деталей і мікропроектів багатьом нагадувала Джиммі Картера, і він справді поділяв моралістичні тенденції останнього як у питаннях державної етики, так і щодо прав людини. Але за 10 років роботи з контрольованим демократами законодавчим органом штату Массачусетс він явно засвоїв уроки мистецтва компромісу, які Картер не засвоїв за свій єдиний термін на посаді губернатора Джорджії. М. Дукакіс мав набагато сильнішу репутацію менеджера¹.

Відмінною рисою його зовнішньополітичної риторики було акцентування на ролі міжнародних організацій, таких як ООН та Організація Американських Держав, які попередні президенти визнавали мало корисними для досягнення цілей Америки². Партійна платформа цього разу була викладена в поміркованих тонах; конкретні обіцянки зводились до мінімуму, щоб прибрати з партії тавро «полонянки вузькогрупових інтересів», а сам текст платформи зменшився у сім разів у порівнянні з платформою 1984 р.³

Не зважаючи тягу до поміркованості та деякі дійсно нові ідеї, кандидат у президенти від Демократичної партії програв треті вибори поспіль: віце-президент в адміністрації Р. Рейгана республіканець Дж. Буш-старший впевнено перемагає. Професор Ілінойського університету Джон Хейл вважає, що поразка М. Дукакіса майже занурила Демократичну партію в кризу. Поясняючи думку традиційних лібералів, близьких до профспілок, Дукакіс

---

¹ Dukakis platform blends innovative, formulized views. The Washington Post. David S. March 1, 1988. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1988/03/01/dukakis-platform-blends-innovative-formulized-views/c60e0e87-d515-483f-b4c0-938c25f64f0a/> (дата звернення: 30.03.21)

² Там само.

³ Печатнов В.О. От Джефферсона до Клинтона: Демократическая партия США в борьбе за избирателя. Ин-т всеобщ. истории РАН ; МГИМО МИД РФ. Москва: Наука, 2008. С. 407-408.

програв, тому що приглушив свої розбіжності з республіканцями – саме тому й зазнав невдачі¹.

Втім, чергова поразка демократів у боротьбі за Білий дім супроводжувалася посиленням їхніх позицій на всіх інших рівнях міжпартійного суперництва. Партія збільшила своє представництво у Сенаті до 55 (а в Палаті представників – до 260) місць, завоювала 28 губернаторських постів. Це давало можливість списати черговий президентський провал на слабкість кандидата і вважати, що ідеологічно змінювати нічого не треба. Ліволіберальні демократи, у свою чергу, пояснювали поразку М. Дукакіса його відходом від традиційного лібералізму. Зовсім інші уроки з його поразки винесли діячі РДЛ та інші близькі їм неоцентристи. Для них поразка стала наочним підтвердженням необхідності рішучої зміни партійної ідеології, а не просто відмови від неї, як це зробив М. Дукакіс².

1.2. Рада демократичного лідерства: становлення «нових демократів» 1985-1990 рр.

Рада демократичного лідерства (РДЛ) була створена в 1985 році з метою відродити Демократичну партію і повернути їй втрачених виборців. РДЛ швидко виросла і стала життєва важливим центром прогресивних ідей і політичних нововведень.

Ключовим кроком до змін стало створення власного аналітичного центру, Інституту прогресивної політики (ІПП), з явною метою створення нового демократичного порядку денного і філософії управління. У 1989 році

---

¹ Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // Political Science Quarterly Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), P. 217. Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 19.03.2021)

² Печатнов В.О. От Джефферсона до Клинтона: Демократическая партия США в борьбе за избирателя. Ин-т всеобщ. истории РАН ; МГИМО МИД РФ. Москва: Наука, 2008. С. 409.

РДЛ опублікувала політичний та ідеологічний маніфест «Політика ухилення». В маніфесті зазначалося: демократи втратили позиції з 1970-х років тому, що американський народ прийшов до висновку про неухважність партії до їх економічних інтересів, байдужість до їх культурних інтересів і неефективність у захисті інтересів країни за кордоном. Щоб здобути перемогу, наступний кандидат від Демократичної партії мав би представити себе мудрим розпорядником народних ресурсів, що співчуває культурному мейнстриму і заслуговує довіри як головнокомандувач. Щоб висунути такого кандидата партія повинна відкинути три вкорінених міфа: що вона може створити більшість, мобілізувавши кілька груп, лояльністю яких вона все ще користується; що вона може перемогти, висунувши більш зятого ліберала; і що вона може продовжувати контролювати Конгрес, попри неодноразові поразки на президентському рівні¹.

Маніфест підкріпив ці аргументи даними електоральних, демографічних та соціологічних опитувань. Він став шаблоном для тематичної та політичної розробки, яка значною мірою супроводжувала РДЛ і ІПП у період з 1989 по 1992 рік. Автори нової прогресивної програми, розробленої у ті роки, розуміли її як сукупність інноваційних засобів для досягнення традиційних прогресивних цілей. На внутрішньому фронті домінуючою метою було створення інклюзивного суспільства, об'єданого навколо принципу «рівні можливості для всіх, особливі привілеї ні для кого». У зовнішній політиці керівна мета полягала в тому, щоб сприяти, наскільки це можливо, всесвітньому поширенню демократії².

Однак новий прогресивний порядок денний не просто ратифікував зусилля з проведення неконфронтаційної гри всередині партії. Він ґрунтувався на трьох темах, кожна з яких контрастувала з традиційним лібералізмом, а

---

¹ The New Politics of Evasion. Galston W. Democracy: A Journal of Ideas. 2013. №30. URL: <https://democracyjournal.org/magazine/30/the-new-politics-of-evasion/> (дата звернення: 16.03.21)

² The Politics of Evasion: Democrats and the Presidency. URL: https://www.progressivepolicy.org/wp-content/uploads/2013/03/Politics_of_Evasion.pdf (дата звернення: 24.03.21)

також з консервативністю. Рівні можливості протистояли як гарантіям рівних результатів, так і відвертій дарвінівській конкуренції. Досягнення рівних можливостей вимагає енергійної, цілеспрямованої державної політики, але саме окремі особи повинні скористатися наданими їм можливостями. Добре продумана державна політика дозволить об'єднати внески й винагороди. Спільнота протистояла як заснованому на правах індивідуалізму (домінуючому етосу сучасного лібералізму), так і культурному консервативному етосу заохочення моральної поведінки за допомогою державного примусу. Прогресивна етика спільноти мала на увазі, що як громадяни всі мають брати участь у формуванні сталого суспільства, а одна із цілей політики – знайти й розвинути моральні почуття, які поділяє переважна більшість населення¹.

Ці теми й широкі пропозиції призвели до детального осмислення політики, з якої можна виокремити основні моменти: подолати бюджетний дефіцит епохи Рейгана і підготувати ґрунт для стійкого економічного зростання. Економічна політика "нових демократів" розпочиналася з фіскальної дисципліни, включаючи скорочення програм і закриття лазівок у корпоративному оподаткуванні. Перспективні риси економічної політики містили в собі наголос на інноваціях і підприємстві, на освіті та професійній підготовці, а також низці механізмів, що стали відомі під загальною назвою «демократичний капіталізм», для забезпечення того, щоб працівники в новій економіці могли отримувати справедливу частку свого прибутку. «Нові демократи» схвалили договори про вільну торгівлю і неухильно зростаючу глобальну відкритість як ядра міжнародної економіки².

Таким чином, у внутрішній політиці «нові демократи» розробили політику, засновану на трьох принципах: використання ринкових механізмів у

---

¹ Galston W. Incomplete Victory: The Rise of the New Democrats." In Peter Berkowitz, ed., *Varieties of Progressivism in America*. Stanford: Hoover Institute Press, 2004, pp. 76-77.

² The Politics of Evasion: Democrats and the Presidency. URL: https://www.progressivepolicy.org/wp-content/uploads/2013/03/Politics_of_Evasion.pdf (дата звернення: 4.04.21)

прогресивних цілях, приведення програм у відповідність з основними цінностями й зміцнення етики. Їхні спроби розробити власну ідеологічну платформу та зробити її загальнопартійною викликали серйозні дебати серед функціонерів партії. Але після трьох провальних президентських виборів більшості було зрозуміла необхідність ідеологічної переорієнтації та адаптації до нових умов. Головне питання полягало у тому, яким мав бути цей шлях до переорієнтації та адаптації.

Поворотним пунктом у формуванні нових установок Демократичної партії стала конференція Ради демократичного лідерства в Новому Орлеані в березні 1990 р, де була прийнята «Декларація», ідеї якої стали популяризувати в основному друкованому органі демократичної партії. Його вихідна назва «Mainstream democrat» («Ортодоксальний демократ») було змінено на «New democrat» («Новий демократ»); відповідно прихильники оновлення саме з цього моменту стали називати себе «новими демократами».

«Новоорлеанська декларація, як ми її назвали, висловлювала кредо "нових демократів" з 15 пунктів. РДЛ вважала, що основною місією Демократичної партії було і залишається розширювати можливості, а не уряд; визнати, що економічне зростання є передумовою для розширення можливостей; інвестувати в навички й винахідливість наших людей для досягнення загального процвітання; розширювати торгівлю, а не обмежувати її, а також реформувати систему соціального забезпечення і знизити рівень злочинності. І ми закликали покласти край добі помилкових виборів», – згадував Б. Клінтон про створення «Новоорлеанської декларації», – «ми виступали за зростання і за охорону довкілля; за працю і бізнес; за роботу і сім'ю; зусилля на користь середнього класу і боротьбу з бідністю, які працюють»¹.

---

¹ From A. The New Democrats and the Return to Power. New York City: Palgrave Macmillan. 2013. P. 11. L: <https://play.google.com/books/reader?id=bVQ0AQAQBAJ&hl=ru&pg=GBS.PR1> (дата звернення: 21.03.21)

У самій декларації зазначалося, що ці ідеї допоможуть відповісти на виклики 1990-х років — відновити економічну міць Америки, розширити можливості для кожного громадянина й просувати свободу і демократію у світі. Вони є відправною точкою, а не кінцем порядку денного для Америки. Серед іншого у Декларації проголошувались: боротьба зі злом наркоманії через лікування наркозалежних; забезпечення базового медичного страхування 31 мільйону американців, які ще не застраховані; надання кожній родині можливості отримати гідне і доступне житло; й забезпечення плавного переходу від нарощування обороноздатності 1980-х до економічного нарощування 1990-х¹. «Це те, що ми хочемо для Америки — шанс служити, обов'язок вчитися і нові шляхи до процвітання в справедливому суспільстві й в безпечному і вільному світі. Ми запрошуємо американський народ приєднатися до нашої справи та допомогти нам побудувати кращу і сильну Америку в 1990-ті роки»².

У преамбулі «Новоорлеанської декларації» підкреслювалося: настає час для «нового покоління демократів», котре усвідомлює, що «політичні ідеї й прагнення 1930-1960-х рр. не можуть служити нашими (мається на увазі – цінності демократичної партії) в 1990-х рр.», як би ортодокси не трималися за підходи минулого³. Багато ідей декларації справді були новими для Демократичної партії. Економічне зростання на основі вільного ринку, який регулювали в інтересах громадськості, характеризувалося головним показником добробуту кожного громадянина. Наголос робився не на традиційній для демократів проблемі перерозподілу доходів, а на наданні більшого динамізму системі «демократичного капіталізму».

По-новому ставилася проблема взаємодії суспільства і держави. Держава наче не розглядалася як інструмент, що розв'язував проблеми

¹ Манифест демократів третього пути - Новоорлеанская декларация

URL: <https://abiasedperspective.wordpress.com/2015/04/07/repost-the-manifesto-of-the-third-way-democrats-the-new-orleans-declaration/> (дата звернення 2.03.2021)

² Там само.

³ Там само.

суспільства, а скоріше як інститут, що створює умови для вирішення громадянами своїх проблем і взаємодіє з суспільством та його структурами. Вперше допускалася ідея не розширення, а скорочення функцій держави шляхом скасування малоефективних програм, в тому числі й соціальної спрямованості.

Проблема соціальної рівності та допомоги малозабезпеченим також ставилася зовсім по-новому. У «Новоорлеанській декларації» виключалася можливість прийняття державою на себе більших зобов'язань у забезпеченні соціальної рівності, ніж випливає із концепції рівних стартових можливостей, засуджувалася система особливих пільг для окремих груп населення як порушення принципу рівності прав громадян. Держава, згідно з новою концепцією демократів, повинна була допомагати малозабезпеченим повернутися до участі в нормальному економічному житті, а не привчати їх постійно жити на допомогу, в бідності. Зокрема, пропонувалося створити нову систему соціального забезпечення, аналогічну пенсійній, при якій громадянам були б відкриті «рахунки особистого розвитку» з їх власних коштів, грошей підприємства і держави. Цими рахунками можна було б користуватися при втраті роботи, для оплати навчання нової професії або підвищення кваліфікації, а також при придбанні нерухомості, відкритті власної справи, переході на пенсію. Подібна модель повинна була стимулювати людей, які втратили роботу, до пошуків виходу зі складного для них становища¹.

Передбачалося широке використання економічних стимулів, органічних для ринкової економіки, значення яких раніше недооцінювалося демократами, для розв'язання значущих проблем. Наприклад, економічні методи пропонувалося використовувати в рамках «стратегічної екологічної ініціативи» – програми заходів щодо захисту навколишнього середовища. Наголошувалось, що лише заборонами на використання екологічно «брудної»

---

¹ Манифест демократів третього пути - Новоорлеанская декларация
URL: <https://abiasedperspective.wordpress.com/2015/04/07/repot-the-manifesto-of-the-third-way-democrats-the-new-orleans-declaration/> (дата звернення 2.03.2021)

технології проблема збереження природи не вирішується. Висувався принцип, згідно з яким, з одного боку, ті, хто її забруднюють, повинні за це платити, з іншого, – необхідно заохочувати виробників і споживачів, котрі сприяють вирішенню завдань екологічної політики.

«Новоорлеанська декларація» і наступні засадничі документи викликали гострі дискусії в Демократичній партії. Багато видатних її діячів визнали, що в декларації замовчуються деякі її базові принципи. Особливі заперечення викликав наголос на ролі підприємницької ініціативи, вільного ринку, відсутність звичних для Демократичної партії вимог розширення мережі безплатних послуг в галузі медицини, пільг для малозабезпечених груп населення, особливо тих, що належать до етнічних меншин.

Елвін Фром, один з тих, хто брав участь у формуванні «Новоорлеанської декларації», так характеризував її значення: «На мою думку, ми намагалися створити паралельну партію. Або, принаймні, створити нове ігрове поле. У нас було два роки, щоб підробити нове послання для партії, філософію та порядок управління, які дали зрозуміти, що ми відрізняємось від демократів»¹. З ініціативи колишнього сенатора від штату Огайо Х. Метценбаума була навіть зроблена спроба створити альтернативний Раді демократичного лідерства організаційний центр Демократичної партії².

Обраний головою РДЛ в березні 1990 року губернатор штату Арканзас Б. Клінтон на конференції Ради в травні 1991 року в Клівленді пояснював, що мова йде про особливий, якісно новий підхід до визначення політичних цілей, який відкидає старі категорії й неправдиві альтернативи, що з них випливають», поєднує ліберальні й консервативні погляди, але не є ні тим, ні іншим.

---

¹ From A. The New Democrats and the Return to Power. The New York City : Palgrave Macmillan. 2013. URL: <https://play.google.com/books/reader?id=bVQ0AQAAQBAJ&hl=ru&pg=GBS.PR1> (дата звернення: 21.03.21)

² The 1992 campaign: Democrats; Centrist Council Exults In Success of a Member. The New York Times. Ifill G. May 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/05/03/us/the-1992-campaign-democrats-centrist-council-exults-in-success-of-a-member.html> (дата звернення: 12.04.21)

Таким чином, програші на президентських виборах 1980, 1984, 1988 років активізують ідеологічні пошуки функціонерів партії, що призводить до формування фракції «нових демократів» та їх оформлення у Раду демократичного лідерства. Вона виробить новий підхід до позиціонування партії. Цей підхід назвуть «третім шляхом», який мав на увазі, що його прихильники відмовляються асоціювати себе з традиційними правими й лівими політичними силами та беруть на озброєння всі ідеї, безвідносно до їх походження, що можуть бути корисні для розв'язання нагальних проблем суспільства. Тим самим здвигаючи Демократичну партію у центр політичного спектру.

РОЗДІЛ 2. ВИБОРИ 1992 Р.: ЗМІНА ПОЗИЦІЮВАННЯ ПАРТІЇ

2.1. Внутрішньопартійна боротьба у 1991-1992 рр.

Ідеологічний розбрат в Демократичній партії проявився і в різному баченні партійних груп на вибір кандидата на президентські вибори 1992 р., і в жорсткій критиці дій та політичних пропозицій однопартійців. Наприклад, Джессі Джексон, виступаючи перед Координаційною радою у Першій баптистській церкві у Вашингтоні, критикував «нових демократів», назвавши «Новоорлеанську декларацію» збоченням демократичної традиції. Питання про рівні можливості і рівні результати був основним філософським поділом між «новими і старими демократами». «Ми вважаємо, що Америка обіцяє рівні можливості, а не рівні результати», – сказав засновник РДЛ Елвін Фром¹.

Не зважаючи на різку полеміку між собою, ніхто з демократів «першої ланки» не поспішав із офіційною заявою про намір брати участь в президентських виборах 1992 р. Джордж Стефанопулус, політтехнолог, який 1988 р. брав участь у президентській кампанії М. Дукакіса, а згодом увійшов до передвиборчого штабу Б. Клінтона й став старшим радником з питань політики та стратегії, в своїй книзі згадує цей період так: «До літа 1991 года ... вибори були вже на обрії, але ніхто з тих, кого я знав, не вірив, що Буш може бути переможений»².

Справа в тому, що у березні 1991 р., після успішного закінчення операції «Буря в пустелі», рейтинг схвалення діяльності чинного президента Дж. Буша досяг рекордних 86% (навіть більше 90% за деякими оцінками) і на хвилі триваючої економічної рецесії почав неухильно знижатися. Але, незважаючи на очевидну слабкість адміністрації Дж. Буша у вирішенні економічних

¹ From A. The New Democrats and the Return to Power. The New York City : Palgrave Macmillan. 2013. URL: <https://play.google.com/books/reader?id=bVQ0AQAAQBAJ&hl=ru&pg=GBS.PR1> (дата звернення: 21.03.21)

² All Too Human: A Political Education. Stephanopoulos G. URL: https://books.google.ro/books?id=TcI2AQAAQBAJ&pg=PT2&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 19.04.21)

проблем, жоден представник Демократичної партії не виявляв президентських амбіцій на той момент¹.

Єдиним політиком, який зважився розпочати свою кампанію в цей час, став П. Тсонгас, колишній сенатор від штату Массачусетс. Вже 30 квітня 1991 р. він зробив відповідну заяву. Як основні пріоритети своєї програми П. Тсонгас запропонував відповідальність у сфері фіскальної політики та планомірне скорочення національного боргу. Згодом йому вдасться перемогти в декількох праймериз, та в цілому політичні перспективи цього кандидата найкраще характеризує наступна думка Дж. Стефанопулуса: «Тсонгас не мав ніякої харизми, його економічний план був більше схожий на корпоративний звіт, ніж на популістський маніфест. Він виступав за зниження податків на капітал і скорочення витрат на пенсійне страхування... Головне, після 1988 р. не існувало ніякої можливості того, що демократи знову підтримають «зарозумілого грека з Массачусетсу»² (мова йде про М. Дукакіса, губернатора штату Массачусетс, котрий програв Дж. Бушу в 1988 р.).

Що стосується інших кандидатів, то основне коло потенційних учасників президентської кампанії було добре відоме політологам і журналістам. Передусім це політики, які брали участь у президентських виборах 1988 р.: Р. Гепхард, конгресмен від штату Міссурі й лідер демократичної більшості в Палаті представників Конгресу; Альберт Гор, сенатор від штату Теннессі; і Джессі Джексон, лідер Ліберальної коаліції «Веселка», популярний серед афроамериканців чорношкірий політичний діяч. Крім них, до політичних фаворитів, від яких чекали початку президентської кампанії, відносилися: Вільям Бредлі, сенатор від штату Нью-Джерсі, Сем Нанн, сенатор від штату Джорджія, М.. Куомо, губернатор штату Нью-Йорк,

¹ Ромашов А. В. Билл Клинтон кандидат от Демократической партии США на президентских выборах 1992 года. Уникальный политик или один из многих? // Вестник ЧелГУ. 2005. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bill-klinton-kandidat-ot-demokraticheskoy-partii-ssha-na-prezidentskih-vyborah-1992-goda-unikalnyu-politik-ili-odin-iz-mnogih> (дата звернення: 12.04.2021)

² All Too Human: A Political Education. Stephanopoulos G. URL: https://books.google.ro/books?id=TcI2AQAQBAJ&pg=PT2&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 19.04.21)

Д. Рокфеллер, сенатор від штату Західна Вірджинія, Л. Бентсен, сенатор від штату Техас і кандидат на посаду віце-президента в команді М. Дукакіса на виборах 1988 р., і Дж. Мітчел, сенатор від штату Мен і лідер демократичної більшості в Сенаті Конгресу. Про нову кампанію говорив навіть Дж. Макговерн, колишній сенатор від штату Північна Дакота і головний суперник Р. Ніксона на президентських виборах 1972 р. Хоча через двадцять років він міг розраховувати лише на ще менший успіх. Що стосується кандидатів "другої лінії", яких у перебігу кампанії зазвичай запрошують на посаду віце-президента, то особливо активно обговорювалася можливість вступу до передвиборчих перегонів Б. Клінтона, губернатора штату Арканзас, Т. Харкіна, сенатора від штату Айова, і Р. Керрі, сенатора від штату Небраска. Крім них, про свої амбіції заявляли Д. Вайлдер, губернатор штату Вірджинія, який завоював свій пост в 1989 р, ставши таким чином першим чорношкірим губернатором в країні з часів реконструкції, і Е. Браун, колишній губернатор штату Каліфорнія¹.

Але, незважаючи на великий список можливих кандидатів, до пізньої осені 1991 р. всі новини, пов'язані з ними, були однакові: один за іншим політики офіційно повідомляли про те, що не мають наміру починати передвиборчу кампанію, натякаючи на те, що воліють скоріше зберегти свій політичний капітал для 1996 р., ніж зазнати поразки в 1992-му. Особливо важко для активістів Демократичної партії було перенести самовідвід Дж. Рокфеллера і М. Куомо. Обидва вони володіли солідним політичним авторитетом і могли розраховувати на щедру підтримку впливових прихильників партії. Але, безумовно, найбільші надії на перемогу на президентських виборах 1992 р. були пов'язані з М. Куомо. Як блискучий оратор і перспективний політик він вперше заявив про себе ще в 1984 р. на

---

¹ Ромашов А. В. Билл Клинтон кандидат от Демократической партии США на президентских выборах 1992 года. Уникальный политик или один из многих? // Вестник ЧелГУ. 2005. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bill-klinton-kandidat-ot-demokraticheskoy-partii-ssha-na-prezidentskih-vyborah-1992-goda-unikalnyu-politik-ili-odin-iz-mnoghih> (дата звернення: 12.04.2021)

з'їзді Демократичної партії в Сан-Франциско. Переконаний прихильник ліберальних цінностей і свобод, з одного боку, з іншого — він підтримував заклики церкви до заборони абортів (відмовляючись при цьому прийняти відповідний закон), протидіяв поширенню наркотиків і прагнув до бездефіцитного формування бюджету у своєму штаті¹.

Як писав про нього Стефанопулус: «Куомо був єдиним політиком, який міг вимовляти слова "любов" і "співчуття", не створюючи двозначності. Він один міг говорити про "американську мозаїку" і закликати країну піти від рейганівського "соціального дарвінізму" ... Маріо миттєво став найбільшою ліберальною надією — нашим Рональдом Рейганом»².

У 1988 р. мало хто сумнівався, що М. Куомо, якби захотів, міг легко виграти праймериз у головних суперників: М. Дукакіса і Р. Гепхарда. Але в грудні 1987 р. після довгих вагань М. Куомо повідомив про те, що не має наміру брати участь у виборах. Чотири роки по тому обставини не просто повторилися. В умовах, коли серед найбільш ймовірних учасників не було ні одного політика загальнонаціонального масштабу, очікування рішення Куомо, на думку Р. Брауна, голови Національного комітету Демократичної партії з 1989 по 1992 р., «заморожувало активістів Демократичної партії та її донорів, які могли б увійти в команду іншого кандидата». Не дивно, що останні дотримувалися точно такої ж думки. Лише 20 грудня 1991 р., коли поставлена самим М. Куомо умова його участі в президентських виборах (узгодження бюджету штату з місцевими законодавцями) не була виконана, він офіційно оголосив про відмову від президентських амбіцій. У підсумку, крім відходу

¹ Ромашов А. В. Билл Клинтон кандидат от Демократической партии США на президентских выборах 1992 года. Уникальный политик или один из многих? // Вестник ЧелГУ. 2005. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bill-klinton-kandidat-ot-demokraticheskoy-partii-ssha-na-prezidentskih-vyborah-1992-goda-unikalnyu-politik-ili-odin-iz-mnogih> (дата звернення: 12.04.2021)

²All Too Human: A Political Education. Stephanopoulos G. URL: https://books.google.ro/books?id=TcI2AQAAQBAJ&pg=PT2&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 18.04.21)

сильного противника, привабливого своїми ідеями, відсутність М. Куомо дало додатковий імпульс всій кампанії в цілому¹.

Що ж стосується інших політиків, в першу чергу згадуваних ймовірних кандидатів, то переважна більшість з них ще до кінця серпня 1991 р. зізналася в тому, що не планує починати підготовку до праймериз. Дж. Макговерн повідомив про це 23 травня, Р. Гепхард — 17 липня, Е. Гор — 21 серпня. Газета *New York Times* 22 серпня 1991 р. невтішно свідчила: «Рішення Гора не боротися за президентський пост в 1992 р. додало ще один шар невизначеності в кампанію, яка вже й до цього зазнавала труднощів через нестачу кандидатів»².

З іншого боку, якщо оцінювати цю подію в історичній перспективі, саме відхід Е. Гора, який представляв помірну течію демократів Півдня, остаточно сформував рішучість Б. Клінтона, що розділяв схожі ідейно-політичні погляди, почати кампанію. Те ж саме можна сказати і про наступний вплив на кампанію Б. Клінтона, а саме рішення С. Нанна, одного з відомих демократів, не висувати свою кандидатуру. Ще через два місяці, 18 жовтня, сказав Д. Маккурді, конгресмен від штату Оклахома, один із засновників РДЛ. Але найнепередбачуванішим з кандидатів залишався Джессі Джексон. У серпні 1991 р. він обіцяв, що найближчим часом повідомить про свої наміри. Його рішення, хоча і не викликало стільки ж невизначеності, як у випадку з М. Куомо, менше з тим, було дуже важливим через голоси чорношкірих виборців, які підтримували «свого» політика (в ході праймериз 1984 і 1988 рр. він фінішував третім і другим відповідно). Хоча 2 листопада 1991р. Джексон і відмовився від участі у виборах, пізніше його фігура стала центральною в низці конфліктів через призначення кандидата на пост віце-президента (він

---

¹ Ромашов А. В. Билл Клинтон кандидат от Демократической партии США на президентских выборах 1992 года. Уникальный политик или один из многих? // Вестник ЧелГУ. 2005. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bill-klinton-kandidat-ot-demokraticheskoy-partii-ssha-na-prezidentskih-vyborah-1992-goda-unikalnyy-politik-ili-odin-iz-mnogih> (дата звернення: 12.04.2021)

² Gore Won't Run for President in 1992. Ifill G. The New York Times. Aug. 22, 1991. URL: <https://www.nytimes.com/1991/08/22/us/gore-won-t-run-for-president-in-1992.html> (дата звернення: 18.04.21)

домагався цього ще у 1988 р.), коли переможеному в ході праймериз Б. Клінтону було необхідно визначитися з тим, хто буде його напарником, або коментарів у зв'язку з заворушеннями на расовому ґрунті, що відбулися в квітні 1992 р. в Лос-Анджелесі. Своєю чергою, наступними після П. Тсонгаса свої заяви про початок кампанії зробили: Д. Уайлдер — 13 вересня, Т. Харкін — 15 вересня, Р. Керрі — 30 вересня, Б. Клінтон — 3 жовтня, Дж. Браун — 21 жовтня. Забігаючи наперед, можна стверджувати, що саме РДЛ зіграла ключову роль у номінаційному успіху Б. Клінтона як в ідейному, так і в організаційному і, почасти, у фінансовому плані. Так, по-перше, РДЛ і афілійований з ним Інститут прогресивної політики (ІПП) стали головним джерелом ідейно-політичних рішень для цього кандидата у перебігу виборів. Як визнала Х. Клінтон, «РДЛ і його засновник Е. Фром були основою для формування стратегії кампанії»¹.

Кожен із кандидатів мав перевагу тільки в певному регіоні країни або соціальній групі. Наприклад, Б. Клінтон міг розраховувати на підтримку півдня; Дж. Браун – заходу, і, в першу чергу, Каліфорнії; а Т. Харкін – Айови, того штату, який він представляв у Сенаті. І, відповідно, П. Тсонгас орієнтувався на лібералів північного заходу і особливо Массачусетсу, а Д. Вайлдер спирався на голоси чорношкірих виборців. У цих умовах багато спостерігачів, і в тому числі Р. Браун, побоювалися, що питання з визначенням єдиного кандидата не буде вирішено аж до липневого партійного з'їзду, на якому, як це вже було у 1984 і 1988 рр., знову розіграється боротьба між представниками конкуруючих ідейно-політичних течій. Загальний рівень і кількість особистих контактів учасників РДЛ та ІПП вже в кінці 1991 р. допомогли Б. Клінтону за обсягом коштів, залучених для проведення кампанії, майже в півтора рази обігнати найближчих конкурентів. Станом на кінець 1991 р. на його підтримку було зібрано 3,3 млн доларів (без урахування коштів,

---

¹ Clinton H. Rodham. Living History. New York: Simon & Schuster, 2003. P. 103. URL: https://www.academia.edu/28928387/LIVING_HISTORY_Hillary_Rodham_Clinton?email_work_card=view-paper (дата звернення 21.04.21)

що виділяються федеральним урядом), тоді як Т. Харкін мав у своєму розпорядженні два мільйони, Р. Керрі — півтора, П. Тсонгас — одним, Д. Вайлдер і Дж. Браун — ще менше¹.

У фінансовому плані ключова підтримка Клінтона з боку Волл-стріт була можлива майже виключно завдяки РДЛ, в обмін на його лояльність до політики вільної торгівлі, вільних ринків і фіскальної дисципліни, які проповідувала РДЛ. Таким чином, якщо інші кандидати в проведенні кампанії могли розраховувати, головним чином, тільки на сили власного передвиборчого штабу, то Б. Клінтон отримав можливість використовувати ресурси організації, яка вже з початку 1980-х рр. перебувала в процесі розробки стратегії реформування ідейно-політичної платформи й публічної філософії Демократичної партії².

Реальна конкуренція на праймериз 1992 р. проходила між трьома кандидатами: Б. Клінтоним, П. Тсонгом та Дж. Брауном. Ексконгресмен від Массачусетсу П. Цонгас зазвичай розглядався як соціальний ліберал, поміркований в економіці. Він був особливо відомий своїми зусиллями в Конгресі на підтримку збереження історичної спадщини та охорони навколишнього середовища, з одного боку, і своєю економічною політикою в інтересах бізнесу, з іншого. Але П. Тсонгас знявся з перегонів 19 березня 1992 р. й підтримав Клінтона. Однак ряд делегатів продовжували підтримувати колишнього сенатора і проголосували за П. Тсонгаса в першому турі на з'їзді. Дали 289 голосів, поміщаючи його на 3-тє місце. Губернатор Каліфорнії Дж. Браун представив виклик, який номінально був ліворуч від Б. Клінтона, але він висунув політично заплутану платформу. Дивно для демократа, але Дж. Браун закликав до скасування прогресивних прибуткових податків, введення 13-відсоткового єдиного податку в усіх напрямках. Він підтримував закони про

---

¹ Ромашов А. В. Билл Клинтон кандидат от Демократической партии США на президентских выборах 1992 года. Уникальный политик или один из многих? // Вестник ЧелГУ. 2005. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bill-klinton-kandidat-ot-demokraticheskoy-partii-ssha-na-prezidentskih-vyborah-1992-goda-unikalnyu-politik-ili-odin-iz-mnogih> (дата звернення: 12.04.2021)

² Там само.

прожитковий мінімум, виступав проти НАФТА і засуджував корупцію в політиці великих грошей, відмовляючись від корпоративних внесків і обіцяючи приймати тільки пожертвування на кампанію в розмірі 100 доларів або менше. Дж. Браун виграв кілька праймериз і, здавалося, був готовий, можливо, забрати Нью-Йорк у Клінтона, але програв, зайнявши 2-ге місце – 596 голосів делегатів. Кандидатом в президенти від Демократичної партії став Б. Клінтон, котрий отримав 3372 голосів делегатів¹.

Таким чином, не зважаючи на внутрішньопартійну боротьбу, демократам вдалося абсолютною партійною більшістю успішно обрати кандидата від Демократичної партії на президентські вибори. Таким кандидатом став Б. Клінтон – «новий демократ», який очолював РДЛ. Під його керівництвом була вироблена нова ідеологічна платформа, яка зовсім скоро стане домінуючою у партії.

2.2. Оновлення ідейної платформи: перехід до концепції «третього шляху»

Кампанія Б. Клінтона стала кульмінацією багаторічних зусиль центристських демократів щодо перегляду своєї партії та возз'єднання із середнім класом. Це також означало серйозний поворот для партії, яка протягом більшої частини 1991 р. здавалася приреченою програти президенту, що злетів у рейтингу схвалення після війни в Перській затоці².

---

¹ The Modern History of the Democratic Presidential Primary, 1972-2008. Skelley G. February 4, 2016. URL: <https://centerforpolitics.org/crystalball/articles/the-modern-history-of-the-democratic-presidential-primary-1972-2008/> (дата звернення: 17.04.21)

² The 1992 elections: president - the overview; Clinton captures presidency with huge electoral margin; wins a democratic congress. Toner R. The New York Times. Nov. 4, 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/11/04/us/1992-elections-president-overview-clinton-captures-presidency-with-huge.html> (дата звернення: 16.04.21)

«Це були вирішальні вибори для Америки», – сказав Рональд Р. Браун, голова Національного комітету Демократичної партії. «Аргументи на користь змін були представлені, і вони викликали такий резонанс, що зламали традиційні політичні лінії. Це новий день». Фактично, опитування виборців показали, що економічне невдоволення і прагнення змін були двома двигунами перемоги демократів¹.

Важливим у майбутній перемозі Б. Клінтона зіграє переорієнтування іміджу партії, яке набирало обертів ще під час оголошення ним свого наміру боротися на праймериз за балотування від партії на президентські вибори, а також його політична риторика. Б. Клінтон вважав, що президентські кампанії зводяться до битви ідей, послань і проблем — і він був твердо налаштований виграти битву ідей, розпочавши свою кампанію з трьох виступів в Університеті Джорджтауна, в яких вперше застосував політичне гасло "Новий договір" або «Новий заповіт»². Виступи називалися «Новий договір: відповідальність і відновлення американської спільноти» (23 жовтня 1991 р.), «Новий договір про економічні зміни» (20 листопада 1991 р.) і «Новий договір для американської безпеки» (12 грудня 1991 р.) Усі три виступи — про відповідальність та відбудову американської спільноти, про економічні зміни та про американську безпеку далі визначали характер нової демократії його кампанії та те, чим він відрізнявся як від республіканців, так і від традиційної демократичної ортодоксальності³.

Це було особливо зрозуміло в його першому виступі 23 жовтня, який зосереджувався на відповідальності та відбудові американської спільноти.

¹ The 1992 elections: president - the overview; Clinton captures presidency with huge electoral margin; wins a democratic congress. Toner R. The New York Times. Nov. 4, 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/11/04/us/1992-elections-president-overview-clinton-captures-presidency-with-huge.html> (дата звернення: 16.04.21)

² англ. – «New Covenant» – відбувається гра слів. Слово "covenant" зазвичай перекладається як договір, але у поєднанні із "new" словосполучення набуває християнських референсів, бо перекладається як "Новий Заповіт".

³ The New Covenant: Responsibility and Rebuilding the American Community. Remarks of B. Clinton. October 23, 1991. URL: <https://www.ibiblio.org/pub/academic/political-science/speeches/clinton.dir/c24.txtp> (дата звернення: 17.04.21)

«Сьогодні нам потрібно укласти нову угоду, яка відновить пошкоджені зв'язки між людьми та їхнім урядом і відновить наші основні цінності — уявлення про те, що наша країна несе відповідальність за допомогу людям. Цей новий договір означає зміни — зміни в моїй партії, зміни в керівництві, зміни в нашій країні, зміни в житті кожного американця. . . . Нам потрібен новий договір, що буде кидати виклик усім нашим громадянам бути відповідальними, що спочатку скаже власникам корпорацій на вершині сходів, що ми будемо сприяти економічному зростанню та вільному ринку, але ми не збираємося допомагати вам зменшувати середній клас та послаблювати нашу економіку. Ми скажемо людям, які займаються соціальним забезпеченням: ми збираємося проводити для вас навчання та освіту та охорону здоров'я для себе та своїх дітей, але якщо ви можете працювати, ви повинні йти та працювати. Ми скажемо працюючим американцям середнього класу та тим, хто прагне до середнього класу: ми гарантуємо вам та вашим дітям доступ до освіти в коледжі, кожному з вас, але якщо ви приймете допомогу, ви повинні щось повернути своїй країні. «Новий договір» повинен кинути виклик усім нам, особливо тим, хто перебуває на державній службі, бо ми несемо урочисту відповідальність шанувати цінності та просувати інтереси людей, які нас обрали»¹.

Всі три виступи були добре сприйняті, і електоральна підтримка явно наростала. Кампанія Б. Клінтона під керівництвом Брюса Ріда контролювала платформу. Його охрестили "Новим заповітом з американським народом", він проголосив заклик до "революції в уряді" і запропонував "третій шлях" між урядом, що не робить нічого, і урядом, який робить все.

«Ми виграємо Білий дім, будучи єдиною партією», – казав один з партійних ліберальних функціонерів Браун Нагурні. – «Весь свій час і енергію я витрачаю на це, не коментуючи те, що вони («нові демократи») говорять або

---

¹ The New Covenant: Responsibility and Rebuilding the American Community. Remarks of B. Clinton. October 23, 1991. URL: <https://www.ibiblio.org/pub/academic/political-science/speeches/clinton.dir/c24.txtp> (дата звернення: 17.04.21)

роблять. Я знаю, що в партії є кілька людей, які хочуть внутрішньопартійної бійки. Я думаю, це швидше послабить, ніж зміцнить нас». Елвін Фром мав іншу думку з цього приводу: «Я категорично не згоден з ідеєю про те, що Демократичній партії потрібна єдність. Я вважав єдність неправильною метою на зразок перестановки стільців на палубі «Титаніка». Три кандидати в президенти поспіль програли вибори, показавши, що єдність партії не була нашою проблемою»¹. Саме тому РДЛ без особливої підтримки партійної більшості робила кроки до нав'язування власного порядку денного. Таким кроком стала Клівлендська конференція.

Конференція «нових демократів» в Клівленді мала на меті перетворити «Новоорлеанську декларацію» в повноцінну платформу, з якою кандидат від партії зможе перемогти на виборах 1992 р. Цієї платформою стала «Резолюція нового вибору». «У старих ідеологій справа і зліва вже недостатньо змістовності для реалізації сподівань американського народу, і обидві політичні партії залишаться позаду, якщо вони не запропонують нові відповіді та нові інститути для нової ери. У свідомості занадто багатьох американців Демократична партія відстоювала урядові програми, які не працюють, відстоювала інтереси особливих груп людей, а не простих людей та не відстоювати американські цінності вдома і за кордоном. Політика "Нового курсу", яка побудувала та об'єднала середній клас, більше не відповідає теперішньому часу. Сьогоднішнє завдання нашої партії – відмовитися від ортодоксальних традицій минулого і зробити уряд поборником національних цілей і стати творцем можливостей, а не бранцем вузьких інтересів», – так починалася «Резолюція нового вибору»².

Серед основних переконань було те, що місія уряду – розширювати можливості, а не бюрократію, і те, що США повинні очолити марш Націй до

¹ From A. The New Democrats and the Return to Power. The New York City : Palgrave Macmillan. 2013. URL: <https://play.google.com/books/reader?id=bVQ0AQAAQBAJ&hl=ru&pg=GBS.PR1> (дата звернення: 21.03.21)

² New Choice Resolution URL: <https://www.c-span.org/video/?17890-1/choice-resolution#!> (дата звернення: 13.04.21)

демократії та вільного підприємництва. У «Резолюції нового вибору» підтверджувалася історична прихильність Демократичної партії забезпеченню громадянських, рівних прав і прав людини та виступ проти дискримінації будь-якого роду, включаючи квоти. Заявлялося про зобов'язання «знову зробити нашу економіку двигуном зростання і можливостей з урядом, який допомагає створювати багатство, а не просто перерозподіляти його, прагнути до розширення торгівлі, а не використовувати прогресивну податкову систему»¹. Заявлялося про підтримку екологічних реформ, що уряд повинен бути хранителем природних ресурсів і прагнути захищати та управляти природними ресурсами для майбутніх поколінь.

Говорилося, що роль уряду полягає в тому, щоб гарантувати рівні можливості, а не вимагати рівних результатів і що моральний обов'язок суспільства — експериментувати з принципово новими підходами до звільнення бідних від бідності та залежності шляхом заохочення роботи, сім'ї та незалежності. Нарешті, заявлялося про віру в уряд, який залишається вірним моральним і культурним цінностям Америки — таким як індивідуальна свобода, можливості та відповідальність².

Закликалося реалізовувати наріжні ідеї РДЛ, такі як Національна служба, реформа соціального забезпечення, зниження податку на заробітну плату, поліцейний корпус, громадська поліція і розширений податкового кредиту на зароблений дохід. Були нові ідеї у вигляді реформи освіти — "надати іншим організаціям, крім шкільних округів, можливість управляти державними школами". Ця ідея стала називатися чартерними школами. Щоб підтримати родини, закликали до збільшення особистого звільнення від податків для сімей із середнім і низьким доходом з дітьми до п'яти років.

---

¹ New Choice Resolution URL: <https://www.c-span.org/video/?17890-1/choice-resolution#!> (дата звернення: 13.04.21)

² Там само.

Підтримувався Закон про відпустку за сімейними обставинами та закликалося до всеосяжної реформи національної системи охорони здоров'я¹.

Щорічна конференція DLC 1991 р. в Клівленді була найбільшою на той момент, зібравши близько 1000 учасників, організованих делегаціями Штатів. Багато потенційних кандидатів на майбутні президентські вибори 1992 р. від Демократичної партії вийшли на сцену в Клівленді (Джефардт Гор, Джей Рокфеллер, Пол Цонгас, Маккарді, Дуглас Уайлдер), але виступ Клінтона було визнано найкращим. Як пише Джон Хейл: «Незаперечною зіркою Клівленда був містер Клінтон. До своєї хлоп'ячої чарівності він тепер додав здатність вимовляти запальну промову»². Не забули на конференції й про інші партійні групи, які мали ідеологічний конфлікт з «новими демокрами».

Клінтон в одному з виступів на конференції згадував політичних суперників: «Багато людей не думають, що демократам можна довіряти їх національну безпеку або їх податкові гроші. Нам потрібно змінити це, якщо ми хочемо перемогти на президентських виборах ..., ми повинні відійти від згубної політики лівих, яку пропагують пани Макговерн і Джексон»³.

Група ліберальних демократів «Коаліція за демократичні цінності», організована сенатором від Огайо Ховардом Метценбаумом для протидії РДЛ, зустрілася на контрконференції в Де-Мойні в ті ж вихідні. А Джессі Джексон приїхав до Клівленда, щоб очолити дводенний протест проти конференції «нових демократів».

Б. Клінтон, оголосив про свій вступ у передвиборчу кампанію в жовтні 1991 р. Протягом всієї своєї кампанії Клінтон використовував послання і порядок денний, сформульовані РДЛ. Клінтон говорив про необхідність

---

¹ New Choice Resolution URL: <https://www.c-span.org/video/?17890-1/choice-resolution#!> (дата звернення: 13.04.21)

² Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // Political Science Quarterly Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), pp. 225 Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)

³ New Choice Resolution URL: <https://www.c-span.org/video/?17890-1/choice-resolution#!> (дата звернення: 13.04.21)

переосмислити уряд для вирішення проблем таким чином, щоб розширити можливості, закликав до більшої відповідальності з боку громадян і до відновлення почуття спільності, уникаючи ідеологічних ярликів.

Клінтон брав тези прямо з «Резолюції нового вибору»: «Зміни, до яких я прагну, і зміни, до яких ми всі повинні прагнути, не є ліберальними або консервативними». У своїй промові Клінтон підкреслював можливості, відповідальність і суспільні теми, одночасно говорячи про економічне падіння в роки Рейгана-Буша, і пообіцяв "новий тип уряду".

Ці виступи вплинули на створення демократичної платформи. В платформі 1992 р. Демократична партія відкидає більшу частину «концепції уряду, який може все», якої демократи дотримувалися десятиліттями.

Платформа беззастережно критикує старе мислення партії та старі рішення. «Ми відкидаємо як бездіяльний уряд останніх 12 років, так і "концепцію уряду, який може вирішити усі проблеми", котра говорить, що ми можемо обмежити бізнес і оподаткування і витратити на свій шлях до процвітання», – йдеться в платформі. – «Замість цього ми пропонуємо третій шлях»¹.

«Третій шлях» – це назва політичної філософії Клінтона, яка стане офіційною ідеологією партії, закарбувавшись у демократичній платформі 1992 р. Вочевидь, більша частина платформи розроблена "новими демократами" – Радою демократичного лідерства.

Платформа 1992 р. зображає спробу «нових демократів» відійти від лібералізму старого стилю, що сягає корінням політичної філософії «Нового курсу» і профспілок, і перейти до більш центристської позиції.

Цікаво, що платформа містить безліч тем, які могли бути прийняті республіканцями. Вона закликала до зниження податку на приріст капіталу

---

¹ 1992 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1992-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)

для людей, які роблять довгострокові інвестиції в нові технології. У платформі говориться: «Ми поважаємо бізнес як благородну справу». І це вимагає відновлення основних американських цінностей, включаючи більший наголос на роботу, сім'ю та особисту відповідальність. Але з інших питань платформа пропонувала різкі альтернативи політиці президентів Буша і Рейгана. Наприклад, закликала до федерального закону, що захищає право жінки на аборт, незалежно від її платоспроможності. Також говориться, що роботодавці зобов'язані надавати неоплачувану відпустку працівникам, які доглядають за новонародженими або хворими родичами¹.

Демократи також обіцяли забезпечити захист громадянських прав геїв і лесбіянок і покласти край дискримінації їх з боку Міністерства оборони (людям нетрадиційної орієнтації було заборонено служити в армії)².

Платформа пропонувала багатим людям платити більш високі податки та схвалювала податкові пільги для «американців середнього класу» і для сімей з дітьми.

Щодо політики в галузі навколишнього середовища та енергетики, демократичний принцип полягав у тому, що охорона довкілля та енергозаощадження не повинні відходити на другий план у порівнянні з економічним зростанням³.

Демократична платформа також заявляла: "Ми будемо протидіяти зусиллям республіканців щодо скасування «Закону про чисте повітря» під приводом конкурентоспроможності". У ньому говорилося, що керівники корпорацій, «які платять собі в 100 разів більше, ніж вони платять середньому

---

¹ 1992 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1992-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)

² Там само.

³ Там само.

працівників, не повинні отримувати великих надбавок, не пов'язаних з продуктивністю»¹.

Платформа демократів 1992 р. проголошувала: "Ми виступаємо проти спроб адміністрації Буша збанкрутувати систему державних шкіл — основи демократії — за допомогою ваучерів на приватні школи". Вона засуджує "дику нерівність між державними школами по всій країні". Замість того, щоб закликати до нових великих федеральних програм, Демократична платформа звертається до приватних добровільних асоціацій за допомогою у розв'язанні соціальних проблем. У ній говориться, що успіх американської демократії залежить від сили сімей, районів, релігійних інститутів, а також цивільних і благодійних організацій — груп, в яких «формується цінності та характер наших громадян»².

Платформа підтверджувала давні особливі відносини з Ізраїлем і обіцяла, що демократи продовжать зусилля адміністрації Буша щодо сприяння арабо-ізраїльським мирним переговорам. Але вона звинувачувала адміністрацію в тому, що та спонукає арабів повірити, що Сполучені Штати підуть на «односторонні поступки» Ізраїлю³.

Постає питання: яким чином нова демократична платформа принципово відрізнялася від платформ Демократичної партії попередньої чверті століття?

По-перше, її центральним елементом було економічне зростання, а не перерозподіл. У ній заявлялося, що першим прагненням партії було відродження «американської мрії» шляхом розширення можливостей через сприяння широкому економічному зростанню. Де потужний приватний

---

¹ 1992 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1992-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)

² The 1992 campaign: Platform; In a Final Draft, Democrats Reject a Part of Their Past. The New York Times. Pear R. June 26, 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/06/26/us/1992-campaign-platform-final-draft-democrats-reject-part-their-past.html> (дата звернення: 15.04.21)

³ 1992 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1992-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)

сектор буде створювати висококваліфіковані та високооплачувані робочі місця.

По-друге, запропонована політика ґрунтувалася на загальноприйнятих американських цінностях — особистій відповідальності, індивідуальній свободі, вірі, толерантності, сім'ї та наполегливій праці.

По-третє, підкреслювався новий дух взаємності, коли замість всесильного уряду і безкорисної допомоги декларувалося: ті, хто отримують вигоду від уряду, щось мають своїми діями повернути власній країні та громаді.

По-четверте, відхилявся ізоляціонізм. Зовнішня політика мала бути такою, яка б захищала американські інтереси та пропагувала демократичні цінності у світі. У платформі наголошувалося: «Сполучені Штати повинні бути готовими до рішучого застосування військової сили, коли вона необхідна для захисту наших життєво важливих інтересів»¹.

Нарешті, закликалося до революції в уряді, щоб відібрати владу від закоріненої бюрократії та вузьких інтересів у Вашингтоні та повернути її в руки простих людей, зробивши уряд більш децентралізованим, гнучким та підзвітним, а також запропонували більше можливостей для вибору державних послуг.

Таким чином, ідеологічна переорієнтація відбулася під впливом «нових демократів», чий представник став кандидатом в президенти від партії. Еволюція її ідеології закарбувалася у політичній платформі 1992 р., яка містила низку нових установок. Все це привело до того, що у день виборів Клінтон отримав 43 відсотки голосів, Буш – 37 відсотків, а Перо – 19 відсотків. У колегії вибірників триумф Клінтона був більш вражаючим: 370: 168.

---

¹ 1992 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1992-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ Б. КЛІНТОНА

3.1. Перший термін (1993-1997 рр.)

У своїй інавгураційній промові 20 січня 1993 р. Б. Клінтон згадував Франкліна Рузвельта, закликаючи до сміливих, наполегливих експериментів, щоб створити мільйони довгострокових, добре оплачуваних робочих місць. Щоб за допомогою програми дати поштовх економіці¹.

Наступного місяця Б. Клінтон оприлюднив свій економічний план під назвою «Технології для економічного зростання Америки: новий напрямок для зміцнення економічної могутності». Нова адміністрація виступала за державні інвестиції для бізнесу для створення нових робочих місць, інвестиції в освіту і професійну підготовку².

Президент Б. Клінтон підкреслював своє бачення проблем країни на межі ХХІ ст., коли на зміну індустріальному суспільству в США прийшло постіндустріальне – суспільство інформаційних технологій. Якщо основою промислового перевороту були машини, то основою інформаційного суспільства – інформація. Інформаційне суспільство висуває зростаючий попит на фахівців з вищою освітою. Це передбачає величезні інвестиції в системи освіти та охорони здоров'я. Б. Клінтон заявляв, що людський капітал стає більш важливим фактором виробництва, ніж фізичний капітал, вкладений в будівлі та машини³.

Клінтон висунув економічний план з подолання наслідків спаду в економіці, відновлення стійкого економічного зростання і підвищення

---

¹ Public Papers of the Presidents of the United States: William J. Clinton. Inaugural Address. January 20, 1993. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-1993-book1/html/PPP-1993-book1-doc-pg1.htm> (дата звернення: 2.04.21)

² Мотылев В.В. Программы президентов США. Билл Клинтон // Экономический журнал РГГУ, 2013. № 3. С. 26

³ Клинтон Б. Моя жизнь. Пер. с англ. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2005. С. 327.

життєвого рівня населення. Про цей згадувалося вище. Важливо зазначити, що план відрізнявся від методів регулювання економіки урядів Рейгана і Буша, які використовували в основному фінансові важелі, але відкидали принцип втручання держави у виробництво на федеральному рівні (на рівні штатів це допускалося). Демократи використовували стабілізатори та стимулятори економіки, що давали ефект мультиплікатора, тобто багаторазове збільшення результатів від інвестицій. Б. Клінтон створив сильну групу економістів в уряді, що складалася з Р. Рубіна, Р. Рейху, Л. Бентсена, Р. Брауна, Л. Тайсон. Їхні пропозиції забезпечували тривале економічне зростання нових галузей економіки, що виникли в попередньому циклі інновацій, у тому числі комп'ютеризацію суспільства, розвиток інтернету, біотехнології та генної інженерії, нанотехнологій¹.

Економічне зростання виробництва і сфери послуг тривало з 1993 р. без перерв майже 8 років, аж до 2000 р. За цей час ВВП країни виріс майже в півтора раза – з \$6 трлн до \$10 трлн. Тільки за перші 4 роки було створено понад 10 млн робочих місць.

Великий бізнес з самого початку президентства Б. Клінтона висловив бажання включитися у виконання нових державних замовлень. Про це заявив на початку 1993 р. на зустрічі з президентом один з впливових лідерів групи Моргана. Представники великого бізнесу розуміли, що велика частка замовлень потрапить в їх компанії, і розраховували на зростання доходів. Але уряд Клінтона, збільшуючи їм замовлення, підвищив і оподаткування. Для малого бізнесу та середнього класу передбачався податковий кредит².

Збільшилися витрати на освіту. Прийнятий у 1994 р. закон «Про освіту» передбачав збільшення чисельності студентів у державних університетах, де

---

¹ Мотылев В.В. Программы президентов США. Билл Клинтон // Экономический журнал РГГУ, 2013. № 3. С. 27

² Там само. С. 28.

вона стала втричі більшою, ніж у дорогих приватних університетах (10,8 млн осіб у державних коледжах порівняно з 2,9 млн у приватних).

Уряд Б. Клінтона намагався також провести реформу охорони здоров'я. Хілари Клінтон разом з А. Магазінером підготували проєкт реформи, що передбачала збільшення медичного страхування бідних верств населення. Однак протидія сенаторів Н. Гінгріча і Б. Доула завадили прийняттю в Конгресі програми поліпшення охорони здоров'я. Республіканці хотіли залишити статус-кво, вважаючи, що держави не повинна зайвий раз витратитися на сферу охорони здоров'я. Проєкт Х. Клінтон і А. Магазінера був відхилений¹.

Велику увагу президент Б. Клінтон приділяв безпеці громадян. Він вжив заходів до того, що чисельність офіцерів-поліцейських на вулицях США була збільшена на 100 тис. осіб. Як наслідок, число злочинів (крадіжок, насильств та ін.) значно (на 7-8%) скоротилося в 1994-1995 рр.

Хоча Б. Клінтон вів передвиборчу кампанію з позицій економічно неоконсервативного "нового демократа", його вважали соціально ліберальним, і всього через кілька днів після своєї перемоги на виборах 1992 р. він пообіцяв скасувати 50-річну заборону на службу геїв і лесбіянок в армії. Однак у січні 1993 р., прийнявши присягу, Б. Клінтон змінив свою обіцянку. Замість скасування давньої заборони у збройних силах буде впроваджена політика «не питай, не говори». Суть якої полягала у тому, що у тих, хто перебуває на військовій службі, не питають про їхню сексуальну орієнтацію, і якщо вони мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію, то не повинні відкрито її обговорювати, інакше будуть звільнені з військової служби. Цей компроміс не задовольнив ані консерваторів, які вважають, що через геїв буде падати дисципліна в армії, ані ЛГБТ-товариство, яке стверджувало, що

---

¹ Мотылев В.В. Программы президентов США. Билл Клинтон // Экономический журнал РГГУ, 2013. № 3. С. 28

гомосексуали, як і гетеросексуали, мають право на службу та на свободу у висловлюваннях¹.

Закон консервативної спрямованості – «Про захист шлюбу» (DOMA) – був підписаний президентом у вересні 1996 р. після того, як обидві палати Конгресу прийняли його з великою підтримкою, отже президентське вето можна було легко подолати. DOMA визначило шлюб як гетеросексуальний союз і відмовило одностатевим парам у федеральних пільгах. Це також дозволило штатам відмовлятися визнавати одностатеві шлюби, укладені іншими державами. Але невдовзі Верховний суд США скасував частину закону про захист шлюбу 1996 р., що заборонила одностатевим парам мати федеральні пільги. «Рішення не гарантує права на одностатеві шлюби, але дозволяє людям, які проживають в штатах, де дозволені одностатеві шлюби, отримувати ті ж федеральні пільги, що і гетеросексуальні пари», – цитує New York Times постанову Верховного суду².

На міжнародній арені Б. Клінтон розгорнув активність насамперед у країнах Латинської Америки та Канаді. Політика добросусідських відносин проявлялася у великих зусиллях з порятунку Мексики від загрози фінансового дефолту. Мексика отримала від МВФ і банків США \$23 млрд у вигляді кредитів, які вона потім зуміла повернути. Важливою подією 1993 була практична організація НАФТА (Північноамериканської зони вільної торгівлі), яка створила спільний ринок з населенням майже 400 млн осіб, що проживали у США, Канаді та Мексиці. Продовженням політики НАФТА було висунення Клінтоном концепції про транстихоокеанське партнерство, тобто про спільноту 20 країн Тихоокеанського басейну, включаючи Японію, Китай і

---

¹ Clinton's Gay Policy: Cave-In or Milestone? The New York Times. Friedman T. July 25, 1993 URL: <https://www.nytimes.com/1993/07/25/weekinreview/clinton-s-gay-policy-cave-in-or-milestone.html> (дата звернення: 24.04.21)

² Between the Lines of the Defense of Marriage Act Opinion. The New York Times. Schwartz J. URL: <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/interactive/2013/06/26/us/annotated-supreme-court-decision-on-doma.html> (дата звернення 24.04.21)

Росію. Ця ідея почала втілюватися в життя в 1990-х рр., коли було проведено кілька міжнародних нарад глав урядів для реалізації проєкту¹.

Адміністрація президента висунула зовнішньополітичну програму з метою закріпити сприятливий для США розклад сил в світі, а також забезпечити їх контроль над розвитком міжнародної ситуації. Б. Клінтон оголосив про програму «Партнерство заради миру». Вона формувала нові відносини в сфері безпеки між Північноатлантичним союзом і його партнерами заради миру. Для країн, які не входили до Північноатлантичного альянсу, відкривалася можливість військового співробітництва з НАТО. Наприклад, відбулося недовготривале врегулювання громадянської війни в Боснії шляхом підписання Дейтонських угод в 1995 році.

Дипломатичні відносини з Китаєм при Б. Клінтоні поліпшувалися. Розуміючи важливість Китаю з його величезним внутрішнім ринком, з 1,2 млрд населення, Б. Клінтон погодився 1994 р. поширити на КНР режим найбільшого сприяння у зовнішній торгівлі².

Важливе місце в дипломатичній програмі США посідали Росія, Україна, Казахстан та інші країни СНД. Клінтон і його провідні дипломати розуміли, як важливо сприяти переходу Росії до ринкової економіки та становленню демократичних інститутів. Б. Клінтон регулярно здійснював поїздки до Москви, Києва та інших міст Східної Європи. Велику роль відігравала також міжурядова комісія США і Російської Федерації, яка працювала під керівництвом віце-президента А. Гора і російського прем'єр-міністра В. Черномірдіна. Вона здійснювала співпрацю у сфері скорочення ядерних озброєнь і мирного освоєння космосу³.

---

¹ Мотылев В.В. Программы президентов США. Билл Клинтон // Экономический журнал РГГУ. 2013. № 3. С. 28

² Там само. С. 29

³ Киреев А. А. Администрация Б. Клинтона - борьба за глобальную демократию / отв. ред. О.Н. Бархатова. Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2008. С. 57-58.

Близький Схід залишався головним осередком міжнародної напруги і локальних військових конфліктів. Багато зусиль і часу витратив Клінтон для врегулювання конфліктів між Ізраїлем і Палестинською автономією. У 1993-1995 рр. президент США кілька разів приймав у Білому домі прем'єр-міністра Ізраїлю І. Рабіна і лідера Палестини Я. Арафата, закликаючи їх до примирення. Але все було марно. У своїх мемуарах Клінтон писав, що терористи вбивають не тільки людей, а й саму надію на мир у цьому регіоні. На всі доводи дипломатів Ізраїлю Арафат відповідав: «Ні!»¹.

Переходячи до співвідношення ідеології «нових демократів», «старих демократів» та політики адміністрації Б. Клінтона, можна перший президентський термін розділити навпіл: на 1993 – 1994 рр. (103-й Конгрес) та 1995 рр. – 1996. рр. (104-й Конгрес) Цей поділ відбувається за принципом контролю республіканцями Конгресу, адже у 1994 р. на проміжних виборах демократи зазнали поразки та втратили контроль на обома палатами.

Існує думка, що у певному сенсі єдиний партійний контроль виконавчої та законодавчої гілок влади фактично перешкоджав Клінтону в проведенні політики та використанні риторики для формування міцної демократичної коаліції. Єдиний партійний контроль створив ситуацію, в якій для прийняття рішень адміністрації Б. Клінтона іноді доводилося робити наголос на старій демократичній політиці, а не на нових демократичних альтернативах; в інших випадках їй доводилося пропонувати нові демократичні програми, але значно скореговані думкою «старих демократів»².

Багато аналітиків відзначали, що перші два роки правління адміністрації Клінтона були складними для «нових демократів» і, як пише заступник

---

¹ Клінтон Б. Моя жизнь. Пер. с англ. Москва: Альпина Бизнес Букс. 2005. С. 702

² Galston W. Incomplete Victory: The Rise of the New Democrats." In Peter Berkowitz, ed., Varieties of Progressivism in America. Stanford: Hoover Institute Press, 2004, P. 79.

помічника з внутрішньої політики президента Б. Клінтона, «ці роки були катастрофою для Демократичної партії.»¹.

В економічній політиці, незважаючи на запеклі бої всередині Білого дому, Клінтон дотримувався нових демократичних інструментів. На ранньому етапі він відкинув традиційні фіскальні стимули на користь стриманості і скорочення дефіциту. З характерним поєднанням переконливої громадської пропаганди і політики один на один йому вдалося просунути вперед свою сцперечливу ідею – порядок денний в галузі вільної торгівлі, отримавши імплементацію в Північноамериканській угоді про вільну торгівлю (НАФТА), так і Генеральній угоді з тарифів і торгівлі (ГАТТ), незважаючи на стійку демократичну опозицію. Внутрішня політика мала зовсім інший вигляд. У протистоянні між традиційними лібералами і новими демократами президент вважав за пріоритет охороні здоров'я, а не реформі соціального забезпечення, відавши перевагу «старим демократам»².

У сфері управління та суспільства справи пішли краще. Під керівництвом віце-президента А. Гора реформа і переосмислення уряду просувалися широким фронтом. Президентське лідерство також зіграло ключову роль у якнайшвидшому прийнятті законодавства про реструктуризацію та розширення можливостей для національних і громадських робіт, хоча і не так сильно, як сподівалися «нові демократи».

Цікаво, що перші два роки президентства Клінтона принесли не були тим явно тим «третім шляхом», який декларувався у демократичній платформі 1992 р. Це було більше схоже не на помірну позицію між демократами та республіканцями, а на позицію між «старими» та «новими демократами»³.

---

¹ Galston W. Incomplete Victory: The Rise of the New Democrats.” In Peter Berkowitz, ed., *Varieties of Progressivism in America*. Stanford: Hoover Institute Press, 2004, P. 80.

² Там само. pp. 81-82.

³ Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // *Political Science Quarterly* Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), P. 229. Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)

Напрошуються три можливих пояснення, чому президент із «нових демократів», один із фундаторів концепції «третього шляху» проводив не дуже «нову політику» по відношенню до власної ідеологічної платформи. По-перше, сам Клінтон був більш ліберальним, ніж думали «нові демократи». Він бачив переваги використання «Нового демократичного послання» в своїй передвиборчій риторичі, але в управлінні наблизився до своїх справжніх позицій. По-друге, оскільки демократи в Конгресі розділилися на ліберальне та центристський крило, адміністрація спробувала подолати відмінності між ними, часто займаючи позиції, які здавалися занадто ліберальними для «нових демократів». По-третє, в той час як вісім членів першого кабінету Клінтона були членами РДЛ, «новим демократам» не вистачало персоналу, щоб захопити більшість адміністративних призначень. Ліберальне крило партії могло мати більший вплив в адміністрації, ніж центристи. Це також стосувалося і Конгресу, оскільки адміністрація неминуче пов'язана з Демократичною партією.

Результатом став розгром на виборах 1994 р., коли демократи вперше за більш ніж сорок років втратили контроль над обома палатами Конгресу. Перемога республіканців у 1994 р. фактично дозволила РДЛ знову затвердити своє домінування в Демократичній партії, і особливо в політичному апараті адміністрації Клінтона, після невизначеності, з якою вони зіткнулися відразу після 1992 р.

Сповнені рішучості більше не дозволяти Клінтону контролювати порядок денний реформи соціального забезпечення, республіканці позначили це питання одним із головних обіцянок у своєму «контракті з Америкою» на 1994 рік. «Контракт» був конкретним списком законодавчих зобов'язань, які консерватори обіцяли реалізувати. І в той рік він отримав обіцяну підтримку майже кожного кандидата від республіканців¹. Консервативний аналітичний

---

¹ The Republican “Contract with America” 1994. URL: <https://global.oup.com/us/companion.websites/9780195385168/resources/chapter6/contract/america.pdf> (дата звернення: 19.04.21)

центр «Спадок», який допоміг розробити багато з його компонентів, заявив, що документ має потенціал для того, щоб привести до "революційної трансформації Америки, до якої прагнуть консерватори". Цікаво, що автор «контракту с Америкою» Н. Гінґріч, спирався також, частково, на частині демократичної платформи 1992 р.

Особливостями розвитку законодавчої боротьби в роки адміністрації Б. Клінтона в умовах розділеного правління стало прийняття законопроектів голосуванням по партійній лінії (більшість законопроектів за освітнім напрямком), затягування дебатів республіканською опозицією в обох палатах Конгресу, використання президентом права вето у розв'язання проблеми заборони абортів і під час прийняття проекту федерального бюджету в 1995 р. Республіканська більшість часто-густо блокувала подальше проходження того чи іншого законопроекту на рівні окремих комітетів. Особливо це стосувалося сфери охорони здоров'я, зокрема скорочення фінансування програм «Медікейд» і «Медікейр»¹.

Роль республіканської опозиції у формуванні внутрішньополітичного курсу адміністрації Клінтона полягала в тому, що їй вдалося посилити консервативну спрямованість рішень у соціальній та економічній сферах, відстоявши більшість своїх законопроектів і поправок (скорочення фінансування програм «Медікейд» і «Медікейр», скорочення податків для вищого класу, зниження асигнувань на освітні програми тощо)².

Таким чином, нищівна поразка демократів на проміжних виборах 1994 відбулася як неприйняття виборцями відхилення президента від центристської платформи, на якій вони його обрали. Республіканська перемога фактично зменшила антицентристські настрої в Демократичній партії. І звільнила президента від необхідності йти на компроміс з лівими лібералами в його

---

¹ Согрин В. В. Внутренняя политика США от Б. Клинтона до Б. Обамы // Новая и новейшая история. 2015. № 1. С. 13.

² Спиридонова Т.В. Борьба в конгрессе США по вопросам внутренней политики администрации У. Дж. Клинтона: проблема разделенного правления. дисс. канд. ист. наук. Владимир, 2011. С. 10

власній партії та замість цього поставила його в положення необхідності виробити нові компроміси, прийнятні для республіканців.

3.2. Друга каденція (1997-2001 рр.)

26-29 серпня 1996 р. в Чикаго проходив національний з'їзд Демократичної партії, де сталося повторне висунення президента Білла Клінтона і віце-президента Ела Гора¹ на найвищі посади в державі. Там же була прийнята нова платформа партії. Демократична платформа 1996 р. пропонувала припинити дефіцитні витрати уряду США і збалансувати федеральний бюджет. Ця пропозиція супроводжувалася зобов'язанням підтримувати соціальне забезпечення та медичну допомогу на рівні, необхідному для суспільства. У сфері освіти федеральний уряд збирався просувати національні стандарти для початкових і середніх шкіл, щоб гарантувати учням навички, необхідні для переходу в наступний клас. У сфері соціального забезпечення наголошувалося на заохоченні спроб залучити людей на гідну роботу та зменшувати кількість державних коштів. Також платформа виступала за захист навколишнього середовища, особливо національних парків і протидію новому морському бурінню в екологічно критичних районах².

На виборах у листопаді 1996 р. Б. Клінтон отримує впевнену перемогу над сенатором Бобом Доулом — поміркованим республіканцем. Проблемою президентської влади, однак, як зазначалося раніше, була не тільки боротьба з республіканцями, але і протистояння з однопартійцями-демократами, які не схвалювали політику «третього шляху». Проведенню президентського курсу

---

¹ The library of Congress. Democratic National Political Conventions 1832-2008 URL: <https://www.loc.gov/rr/main/polcon/democraticindex.html> (дата звернення: 5.03.21)

² 1996 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1996-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)

в післявиборчий період сприяла вищезгадана стратегія «нових демократів», що забезпечила перемогу на других президентських виборах і отримала назву «тріангуляція». Термін, вперше використаний в 1996 р. радником президента Дикому Морісом (одним з тих, хто допоміг Клінтону виграти вибори губернатора Арканзасу в 1980 р.), свідчить про суть самої стратегії: необхідність вирішення конфліктів за допомогою вироблення президентською стороною своєї позиції, що лежить не між позиціями демократів і республіканців, а як би на іншому рівні, що дозволяє врахувати протиборчі інтереси. Такий підхід, на думку його розробника, який поділяв і Клінтон, давав можливість знаходити рішення, максимально прийнятні для обох сторін і вести політичну полеміку в конструктивному руслі. Не можна сказати, що цей підхід був абсолютно новим; подібний шлях Клінтон обирав і в 1992 р., коли позиціонував себе на виборах як «нового демократа»¹.

Балотуючись на другий термін, президент знову поставив перед собою завдання, що в останні два роки його першого терміну не значилося в списку пріоритетних – збалансування бюджету. Цю складну проблему передбачалося вирішити при збереженні основної видаткової частини соціальних програм, і для досягнення цих цілей Б. Клінтон був готовий йти на компроміс з республіканцями².

4 лютого 1997 р. на своєму щорічному зверненні до нації президент пообіцяв через кілька днів викласти Конгресу свій детальний план щодо збалансування бюджету до 2002 р., який при цьому дозволить залишити на колишньому рівні фінансування основних федеральних програм «Медікер» і «Медікейд» та ініціатив в галузі освіти, а також надасть податкову знижку представникам середнього класу, щоб вони мали можливість отримати якісну

---

¹ Исайкина А. Н. Влияние борьбы за сбалансированный бюджет на изменение социальной политики администрации Клинтона (1993–2001 гг.). дисс. канд. ист. наук. Москва: 2014. С. 193.

² Дейкин А.И. Экономика США после эпохи бюджетных дефицитов// США – Канада. Экономика, политика, культура. 2000, № 1. С. 34.

освіту, користуватися медичними послугами та гідно виховувати своїх дітей¹. І справді, 6 лютого 1997 р. Клінтон запропонував Конгресу новий проєкт бюджету на наступний 1998 год. Бюджетна пропозиція на 1,7 трильйона доларів об'єднувала обіцянки, що давалися під час кампанії.

Серед основних моментів: збільшення витрат Департаменту освіти з 28,3 до 32,1 мільярда доларів. Щорічна податкова пільга в розмірі 1500 доларів США та щорічні податкові відрахування в розмірі 10 000 доларів США для студентів коледжів; збільшення на 300 доларів США грантів для студентів з низьким доходом (до 3000 доларів) і збільшення суми грошей на будівництво шкіл; податковий кредит в розмірі до 500 доларів США на дитину, який буде поступово припинено для сімей з доходом понад 75 000 доларів США; зниження зростання Medicare на 100 мільярдів доларів за п'ять років, більша частина якого буде досягнута коштом зниження виплат лікарям, лікарням і організаціям з підтримки здоров'я².

Проте, в сукупності всі перераховані вище заходи повинні були привести за п'ятирічний термін до економії 204 млрд дол. І збільшити доходи держави на 98 млрд дол. Цього передбачалося досягти також коштом підвищення податків, зокрема, на авіаквитки та тютюнову продукцію, й шляхом скорочення податкових пільг для корпорацій та інвесторів³.

Великий фінансовий пакет 1998 р. був направлений у сферу освіти. Зокрема, збільшилася в 1998 р. на 324 млн долл. фінансування важливої для Клінтона програми «Хед старт», що наблизило адміністрацію до мети залучити до 2002 р. в програму мільйон дітей; в 1998 р. відбулося дворазове

¹ Clinton W. J. Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union. February 4, 1997 // Public Papers of the Presidents of the United States. Clinton, W. J. Book 01. Washington, 1997 .URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-1997-book1/html/PPP-1997-book1-doc-pg109.htm> (дата звернення: 13.04.21)

² Clinton Is Set to Send Congress A \$1.7 Trillion Budget Proposal. The New York Times. Feb. 6, 1997. URL: <https://www.nytimes.com/1997/02/06/us/clinton-is-set-to-send-congress-a-1.7-trillion-budget-proposal.html> (дата звернення: 17.04.21)

³ Исайкина А. Н. Влияние борьбы за сбалансированный бюджет на изменение социальной политики администрации Клинтона (1993–2001 гг.). дисс. канд. ист. наук. Москва: 2014. С. 199.

збільшення учасників початкової стадії цієї програми. Всього ж до 2000 р. фонд програми становив 5,3 млрд дол., збільшившись з 1993 р. на 66%.¹

З 1995 по 1998 рік, коли був прийнятий закон «Про збільшення числа чартерних шкіл», в 13,3 раза (до 80 млн дол.) збільшилося державне фінансування системи чартерних шкіл, що активно розвивалася і до 1999 р. отримали поширення в 36 штатах й окрузі Колумбія; число цих шкіл по всій країні до 2000 р. досягло 975 778².

У 1998 р. продовжували вводитися все нові програми у сфері освіти. Громадські навчальні центри XXI століття, створені на базі державних шкіл, розширили освітні можливості у вигляді позакласних занять і літніх програм для 1,3 мільйона дітей. У центрах, розташованих в 47 штатах, велася також навчальна робота з дорослими та інвалідами, проводилася профілактика наркоманії. Фонди «Центрів XXI століття» оплачували багато освітніх програм, наприклад щодо підвищення грамотності та знань математики. Програма «Америка читає» була спрямована на підготовку дітей до навчання в школі та прищеплення їм навичок читання до закінчення початкової школи. Кожен штат вів програму самостійно, до участі в ній залучалися студенти університетів, що розцінювалося як часткова зайнятість і, відповідно, оплачувалось³.

Переглянутий раніше, 4 червня 1997 р., Закон про освіту для людей з обмеженими можливостями (підписаний ще Бушем в 1990 р.), привів до збільшення числа інвалідів, які навчаються разом з основною масою дітей і беруть участь у позакласних заняттях. При перегляді наголос був зроблений на те, щоб діти-інваліди отримали можливість навчатися за таким же

---

¹ Исайкина А. Н. Влияние борьбы за сбалансированный бюджет на изменение социальной политики администрации Клинтона (1993–2001 гг.). дисс. канд. ист. наук. Москва: 2014. С. 248.

² Коваль Ж. Э. Достижения администрации Билла Клинтона в области высшего образования // Преподавание иностранных языков в поликультурном мире: традиции, инновации, перспективы : материалы Международной научно-практической онлайн-конференции, 28 марта 2019 года. Минск: Учреждение образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка», 2019. С. 177-178.

³ Там само. С. 178

навчальним планом, як й інші школярі, а також на збільшення участі батьків у навчальному процесі таких дітей¹.

Була змінена система оподаткування оплати «післяшкільного» навчання: не оподатковувалися перші 10 тис. дол. Витрачені на навчання в коледжі, де навчалося 67% випускників середніх шкіл, що перевищило показники 1992 р. в 10%). Також була введена програма «Податкова знижка на навчання протягом життя» – в розмірі 20% на податки з перших витрачених 5 тис. дол., а після 2002 р. — з перших 10 тис. дол., вкладених в освіту, за межами дворічного навчання в коледжі або для тих, хто проходив курс навчання не повністю².

Треба підкреслити, що розуміння значення освіти швидко перетворювалося з категорії культурної в економічну, в засіб формування «людського капіталу» – необхідної ланки «економіки знань». Витрати держави на освіту людей перестали сприйматися в умовах сучасної економіки як «витрати»; вони перетворилися на необхідні інвестиції в майбутній розвиток. Подібний новий підхід до людини як до рушійної сили «економічного механізму» обумовлював й інше, ніж раніше, ставлення до соціальної діяльності — не як до благодійності, а як до засобу стимулювання трудової активності та допомоги в реалізації трудового потенціалу. Треба відзначити, що нові реалії у розвитку економіки не завжди знаходили розуміння у консервативно налаштованій більшості Конгресу, що за традицією прагнув «урізати» соціальні витрати бюджету³.

Важливим завданням для президента було виправлення низки недоробок в системі соціального забезпечення, які сформувалися під час його першої

---

¹ Исайкина А. Н. Концепция социальной политики президента Клинтона и основные этапы ее реализации (1993–2000 гг.) // Государственное управление. Электронный вестник. 2013. №37. URL: http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/vipusk/37_2013.htm (дата звернення: 27.03.2021)

² Согрин В. В. Внутренняя политика США от Б. Клинтона до Б. Обамы // Новая и новейшая история. 2015. № 1. С. 16.

³ Исайкина А. Н. Влияние борьбы за сбалансированный бюджет на изменение социальной политики администрации Клинтона (1993–2001 гг.). дисс. канд. ист. наук. Москва: 2014. С. 262.

каденції. Так, відповідно до Закону 1996 р. «Про персональну відповідальність та можливості працевлаштування» виплати за програмою додаткового соціального доходу були припинені для 500 тисяч легальних іммігрантів; згідно з двопартійною бюджетною угодою 1997 р. іммігранти та інваліди отримали більше привілеїв, ніж похилі, тому було вирішено, що іммігранти, зареєстровані до 1 червня 1997 р., не будуть позбавлені допомоги, при цьому за штатами було залишено право припиняти виплати для похилих, але дієздатних іммігрантів. У бюджеті на 1998 рік Клінтон запропонував Конгресу відновити 14% соціальних виплат для легальних іммігрантів, урізаних в рамках реформи соціального забезпечення 1996 р. Більшість республіканців виступили проти цього, однак законопроект пройшов Конгрес, і соціальне страхування, і продовольчі талони дійсно були гарантовані деяким категоріям іммігрантів, в тому числі дітям, а також літнім і недієздатним. Крім того, ще в 1993 р. Клінтон запитував у Конгресу згоди на розширення програми видачі продовольчих талонів легальним іммігрантам, і той схвалив багато пропозицій президента. Зокрема, 1996 р. в процесі реформи системи соціального забезпечення кількість талонів на харчування було скорочено, але 1998 р. Клінтон домігся відновлення частини з них, а в 2000 р. були видані нові правила, які ще більше розширили сферу застосування талонів. Тепер штати отримали можливість розширювати список програм; раніше сумісних з ними програм громадської допомоги було вкрай мало¹.

У жовтні 1999 р. набули чинності нові правила видачі грантів за програмою "тимчасова допомога нужденним сім'ям": в першу чергу було змінено визначення слова "допомога" – під нею стало матися на увазі тільки "задоволення поточних нагальних потреб". Щоб уникнути зловживань грошовою допомогою, поступово стали замінювати гроші продовольчою і різними послугами. Відповідно до нових правил, перестали фінансуватися

---

¹ Медведева О. О. Социальная политика администрации Б. Клинтона : стратегия национальной консолидации // CLIO-SCIENCE: Проблемы истории и междисциплинарного синтеза : сборник научных трудов. Москва: Московский педагогический государственный университет, 2011. С. 250-251.

сім'ї, де є працюючі батьки, для них припинили виділяти кошти на освіту і програми перекваліфікації. В окремий пункт виділялися (і, відповідно, фінансувалися) так звані випадки "тільки діти", тобто сім'ї без батьків; сім'ї, в яких батьки не були громадянами США і, отже, не могли претендувати на допомогу; або випадки, коли батьки вийшли за межі п'ятирічного терміну отримання допомоги чи отримували допомогу за іншою, більш вигідною для них, програмою (наприклад, для інвалідів)¹.

Закон про стимули до виплати аліментів від 16 липня 1998 р. призвів до посилення контролю за батьками, які відмовилися від своїх дітей, і до того, що кількість коштів, зібраних для надання допомоги дітям, зросла вдвічі з моменту вступу Клінтона на посаду президента, досягнувши 16 млрд дол. до кінця 2000 р., а число випадків встановлення батьківства потроїлось².

Підсумки проведених в 1996-2000 роках перетворень соціальної сфери показали, що такий важливий «індикатор» успішності проведених реформ, як кількість найбільш незахищених громадян (бідних дітей), зменшившись в період економічного буму (з 21% в 1995 р. до 16% у 2000 р.), потім знову збільшився до 19% у 2008 р. паралельно зі зростанням безробіття і бідності; відзначимо, що станом на початок 2001 р. в США залишалось приблизно 7 мільйонів дітей, не охоплених одією з вищезгаданої програми, ані «Медікейд», чи інших приватних медичних планів а до кінця першого десятиліття XXI століття при безробітті 9,6% і бідності 15,1% кількість бідних дітей знову досягла «дореформеного» рівня 22%, що говорить про недостатню ефективність вжитих заходів³.

15 грудня 2000 р. після гострої політичної боротьби, пов'язаної з президентськими виборами, було укладено пакетну угоду президента з

¹ Войтенкова Г.Ф., Лебедева Е.В. Социальная поддержка семей с детьми в США// Народонаселение, 2007, № 4. С. 99. URL: <http://www.demoscope.ru/weekly/2008/0353/analit04.php> (дата звернення: 21.04.21)

² Там само. С. 101.

³ Баева Э. Р. Социальная политика в США в период правления Уильяма Клинтона. Реформирование системы здравоохранения // Современные научные исследования и разработки. 2018. № 6(23). С. 104.

Конгресом по бюджету, що стало останньою законодавчою перемогою Клінтона. Внаслідок цього було збільшено фінансування різних освітніх ініціатив. Так, понад мільярд доларів було виділено на ремонт і модернізацію шкіл, що не відповідають нормам, 600 млн дол. було спрямовано на розвиток навчальних центрів. Відбулося найбільше збільшення фінансування програми «Хед старт» за всю її історію (фонд програми зріс ще на 13% у порівнянні з попереднім роком і на 90% у порівнянні з 1993 р.), а також програми з інформування школярів з обмеженими фінансовими можливостями про способи продовження навчання після закінчення школи. Спочатку створена для допомоги 750 тис. учнів середньої школи з бідних сімей, за бюджетом 2001 р. програма надавала таку можливість 1,4 млн школярів¹.

У роки президентства Клінтона виявилася тенденція до зміни ролі ряду соціальних витрат: збільшилася «питома вага» медичних програм «Медікер» і «Медікейд». Поступово змінювалася структура сфери допомоги: зменшувалася частка безпосередньої (грошової або продуктової) допомоги населенню; одночасно зростала роль "опосередкованої", стимулюючої зайнятості соціальної підтримки за програмами додаткового страхового доходу і особливо з надання податкових знижок на зароблений дохід. Слід підкреслити, що подібні тенденції, які отримали розвиток при Клінтоні, також зберігалися протягом подальшого «республіканського» періоду².

Підводячи підсумки соціально-економічного розвитку країни, на загал можна охарактеризувати президентство Клінтона (особливо його "профіцитний" період) як один з найбільш успішних етапів в післявоєнній історії США. Вдалим він став і для самого президента; незважаючи на всі труднощі першого президентського терміну, Клінтону все ж вдалося, згідно з проведеними оцінками, успішно відзвітувати перед виборцями: 69

---

¹ Медведева О. О. Социальная политика администрации Б. Клинтона : стратегия национальной консолидации // CLIO-SCIENCE: Проблемы истории и междисциплинарного синтеза : сборник научных трудов. Москва: Московский педагогический государственный университет, 2011. С. 251.

² Баева Э. Р. Социальная политика в США в период правления Уильяма Клинтона. Реформирование системы здравоохранения // Современные научные исследования и разработки. 2018. № 6(23). С. 104-105.

реалізованих пропозицій президента відповідали його передвиборчим обіцянкам, даними в 1992 і 1996 годах.

Не можна оминати декілька ключових моментів у зовнішній політиці.

У цей час НАТО починає розширення на Східну Європу. Держсекретар М. Олбрайт підписала протоколи про вступ Польщі, Угорщини та Чехії в НАТО. Розширення НАТО відбувалося шляхом включення цих трьох колишніх країн Варшавського договору у склад альянсу. Розширення НАТО було ратифіковано в травні 1998 р¹.

Передвиборчу обіцянку про намагання у збереженні здоров'я навколишнього середовища Б. Клінтон реалізовує і на світовому рівні. 12 грудня 1997 року за керівництвом адміністрації Б. Клінтона 160 країн узгодили базову стратегію боротьби з глобальним потеплінням. (Протокол про глобальне потепління). Ця угода є першим прецедентом, коли абсолютна більшість країн світу коли-небудь взяли на себе відповідальність за відданість спільному плану скорочення викидів парникових газів².

Свою роль Б. Клінтон зіграв і у врегулюванні конфлікту Ізраїлю та Палестини. Підписання меморандуму Уай-Ривер 23 жовтня 1998 р. відбулося у Білому домі. Положення меморандуму передбачали передачу території Юдейї та Самарії під контроль Палестинської адміністрації в обмін на зобов'язання прийняття ефективних заходів щодо боротьби тероризмом. У документі також описані етапи подальшого виведення ізраїльських військ з західного берега річки Йордан і намічений графік взаємних дій і поступок. Проте остаточне врегулювання, передбачене «Угодами в Осло» ще у 1993 р. у передбачений термін досягнуто не було³.

---

¹ The Clinton Presidency: Timeline of Major Actions URL: <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/Accomplishments/eightyears-02.html> (дата звернення: 17.04.21)

² Там само.

³ Там само.

У час другого терміну адміністрації була досягнута перемога в Косово. Президент Б. Клінтон очолив НАТО в 79-денної повітряної війни, в результаті якої сербські сили були вигнані з Косово та відновлено самоврядування в краї, поклавши край десятиліттю репресій Слободана Мілошевича за етнічною ознакою. Мілошевич вивів свої війська і дозволив міжнародним миротворцям почати повернення біженців (березень 1999 р.)¹.

Відбулися зміни й в торговій політиці. У 1999 р. актом Конгресу КНР отримує статус постійних торговельних відносин (Permanent normal trade relations) із США. Цей акт став вирішальним кроком на шляху до імплементації торгових цілей адміністрації Б. Клінтона, відкривши ринки Китаю для американських промислових товарів, сільськогосподарських продуктів і послуг, дозволивши Китаю стати частиною Світової організації торгівлі, змусивши його скоротити імпорт та бар'єри проти американських товарів і послуг².

Клінтон і "нові демократи", які перебували при владі з 1993 по 2001 р., досягли реальних успіхів у практичній реалізації своїх ідеологічних постулатів і програм. 90-ті роки ХХ сторіччя виявилися одним з найбільш вдалих періодів економічного розвитку США. Був встановлений історичний рекорд тривалості економічного зростання, ліквідовано дефіцит державного бюджету, створено понад 20 млн нових робочих місць. Прискорилося зростання реальної заробітної плати, покращилося становище «забутого», за словами Клінтона, середнього класу, була модернізована система соціальної допомоги. Бідність знизилася у всіх прошарках і расово-етнічних групах. Знизився рівень злочинності, в тому числі на 35% найсерйознішої — із застосуванням вогнепальної зброї, й, як наслідок, скоротилося на 20% число вбивств³. Щоправда, за вісім років не була втілена в життя найвідоміша пропозиція

---

¹ The Clinton Presidency: Timeline of Major Actions URL: <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/Accomplishments/eightyears-02.html> (дата звернення: 17.04.21)

² Там само.

³ Печатнов В.О. От Джефферсона до Клінтона: Демократическая партия США в борьбе за избирателя. Ин-т всеобщ. истории РАН ; МГИМО МИД РФ. Москва: Наука, 2008. С. 413.

"нових демократів" – запровадження державного медичного страхування. Але і без цього адміністрації Клінтона вдалося домогтися широкого визнання позитивних підсумків свого перебування при владі й закріпити програму «нових демократів» як загальнопартійну.

Відповідно до передвиборчої програми демократів посилилася залученість США в глобальні ринкові процеси. Ба, більше того, при Президентові Клінтоні країна грала роль провідного світового торгово-економічного гравця, організовуючи і зміцнюючи такі об'єднання, як НАФТА, СОТ, проникаючи на європейський і азіатсько-тихоокеанський ринки тощо.

Домінуюче становище США в світі підкріплювалося потужною військовою машиною, яку президент Клінтон (відомий своїми антимілітаристськими поглядами, він підписав закон Бреді, що ускладнював процедуру придбання зброї в США), не тільки утримав, але і зміцнив, незважаючи на те, що витрати оборонного бюджету були скорочені приблизно на третину. Адміністрації Клінтона вдалося утримати військову інфраструктуру в колишньому вигляді, а також зберегти всі основні договори з контролю над озброєннями, незважаючи на зникнення головного зовнішньополітичного суперника – СРСР.

Економічна стратегія Клінтона, заснована на "трьох китах" (податкова дисципліна; знищення торгових бар'єрів і глобалізація; інвестиції в освіту, охорону здоров'я і нові технології), дозволила йому забезпечити стабільне економічне зростання, яке тривало протягом 116 місяців без перерви; за період управління державою адміністрацією Клінтона ВВП виріс на 32,1% і склав 11558 млрд дол.¹.

Отже, можна зробити висновок про те, що концепція «третього шляху», що проводилася в життя президентом Клінтоном і «новими демократами»,

---

¹ Рейч Р. Мы все теперь идем по Третьему Пути // Русский журнал, 15 декабря 2000. URL: http://old.russ.ru/politics/meta/20001123_reich.html (дата звернення: 25.04.21)

показала здатність інкорпорувати різні ініціативи (у тому числі чужі демократам ідеї дерегулювання та збалансування бюджету), змушуючи їх, незважаючи на уповільнення темпів перетворень, в цілому працювати в потрібному для себе напрямку.

У той же час в умовах жорсткої бюджетної економії у перебігу боротьби за збалансований бюджет «новим демократам» і президенту не вдалося достатньо профінансувати і зробити повною мірою працездатною і адекватною сучасним умовам функціонування системи соціального захисту, внаслідок чого перетворення набули надмірно консервативного характеру. Спостерігалися й інші побічні ефекти подібної стратегії: відмова від принципів традиційної ліберальної соціальної політики і поступки політичним суперникам (у разі, наприклад, прийняття закону «Про персональну відповідальність і можливості працевлаштування») призвели до невдоволення і порушення єдності в партії, що, цілком можливо, негативно позначилося на результатах виборів 2000 р.

ВИСНОВКИ

Еволюція ідеології та політики Демократичної партії США у 1980-2001 рр. відбулася шляхом формування партійної групи «нових демократів», яка інституалізувалася у вигляді Ради демократичного лідерства. РДЛ почала вироблювати нову ідеологічну платформу, яка замінила б собою панівний порядок денний та позиціонування Демократичної партії. Філософія ідеологічної платформи була названа «третім шляхом», так як відкидала традиційні ліберальні та традиційні консервативні установки, намагаючись об'єднати протилежні ідеологічні системи. Характерний для Демократичної партії на момент 1980 року ліволібералізм ставав «правішим», здвигаючись у центр політичного спектру. Президентська кампанія Б. Клінтона активізувала цей процес та привела до імплементації центристських програмних положень у політиці адміністрації Б. Клінтона.

У ході дослідження «третього шляху» «нових демократів» було виявлене таке: «третій шлях» був спрямований на об'єднання соціальної солідарності з динамічною економікою, щоб підкреслити рівність можливостей, а не результатів, і сконцентруватися на створенні багатства, а не його перерозподілі. Він визнає, що концепція «загального добробуту» зазнала невдачі та що не має життєздатної альтернативи ринковій економіці. Також «третій шлях» намагається знайти компроміс в розуміння ролі уряду: між ліволіберальними демократичним уявленням про «сильний уряд» і консервативним республіканським бажанням "повалити уряд"; «третій шлях» констатує, що економічний розвиток має бути досягнутий шляхом вільної торгівлі, а не протекціонізму; посиленням ролі приватного сектора в стимулюванні економічної діяльності; орієнтуванням на інвестиції в людський капітал, а не на перерозподіл; активним зменшенням державного боргу.

У роботі було проаналізовано успіх «нових демократів» в 1992 році, який можна пояснити такими факторами. По-перше, інституціоналізація РДЛ

затвердила її як справжню силу в партії та звільнила від уявлення про те, що вона була не більше ніж допоміжною організацією для кількох видатних поміркованих політиків. По-друге, РДЛ розробила партійне послання, порядок денний, набір політичних альтернатив, які могли б послужити основою для центристської кандидатури в президенти. По-третє, РДЛ запропонувала своїм членам керівну структуру, за допомогою якої її активні члени, особливо її голова, могли б утвердитися лідерами партійних центристів. Нарешті, Б. Клінтон скористався цією можливістю лідерства, використовуючи крісло РДЛ, щоб позиціювати себе як крупного партійного помірному демократа і використовуючи повідомлення РДЛ як основу свого передвиборчого послання. Остаточний успіх залежав від того, чи перемаже кандидат у президенти від партії. І він переміг, почавши реалізацію власних обіцянок, які логічним чином у своїй більшості були сформульовані «новими демократами».

Це допомагає пояснити, чому партійним лібералам не вистачало такої організації, як РДЛ, але не пояснює, чому вони не змогли створити нове ліберальне послання для партії, особливо як відповідь «новим демократам», незалежно від їх місця у партійній структурі. Скоріше за все, сутність полягає в характері самого ліберального крила партії. Ліберальні демократи з 1968 року були швидше набором груп, що представляють деякі характерні риси (праця, освіта, афроамериканці, латиноамериканці, жінки, гомосексуалісти) або проблеми (антивоєнні, соціальні права, навколишнє середовище, споживач, контроль над зброєю, права на аборти), ніж стала ідеологічна фракція. Цей ідеологічний розбід і конфлікт інтересів не міг породити ширшої групової ідентичності, з якої могли б вирости послідовні ліберальні ідеї та порядок денний для партії.

За думкою В. Гальсона, заступника помічника по внутрішній політиці в адміністрації Б. Клінтона та дослідника політичних інститутів, відповідь лежить в області, якою часто нехтують в політології: політичне лідерство,

особливо підприємницьке лідерство. РДЛ, її організаційна структура і її результати – все це результат підприємницьких здібностей конкретної сталої ідеологічної фракції. Зрештою, у партійних лібералів не було такого керівництва¹.

РДЛ бере участь у детальних зусиллях з розробки ідей і політики. тому політики звертається за допомогою до таких організацій, як комітети Конгресу, аналітичні центри та групи за інтересами. РДЛ демонструє, що неофіційні партійні групи мають потенціал для адаптації до політичних потреб сучасних політиків. РДЛ також демонструє, як партії можуть залучити виборних посадових осіб до більш активної участі в партійних справах. У кандидатів-центристів виборні посадові особи повинні брати участь у справах національних партій. Щоб залучити виборних посадових осіб, необхідно запропонувати стимули, які допоможуть їм досягти своїх кар'єрних цілей. РДЛ був побудований навколо цієї ідеї. РДЛ підвищила цілі переобрання членів, забезпечивши помірну партійну організацію, з якою вони могли б ідентифікувати себе, продовжуючи дистанціюватися від ліберального крила. Це покращило цілі членів в області розробки політики шляхом надання ідей, інформації про політику та рекомендацій для обговорення. РДЛ збільшила вплив членів в цілому, служачи організаційним засобом для помірних демократів, щоб вони переслідувати свої інтереси в Вашингтоні, а для тих, хто хотів скористатися цим, РДЛ надала альтернативну структуру лідерства для підвищення особистого впливу і лідерських навичок. Успіх РДЛ пов'язаний з цією структурою стимулювання. Без цього РДЛ не залучило б членство та керівництво, необхідні для розвитку нового послання демократів.

Після проведення аналізу політики Б. Клінтона стає зрозумілим, що характерною ознакою його політичного курсу є вміння знаходити компроміси та точки дотику між людьми різного соціального стану та різних поглядів. Між

---

¹ Galston W. Incomplete Victory: The Rise of the New Democrats. In Peter Berkowitz, ed., *Varieties of Progressivism in America*. Stanford: Hoover Institute Press, 2004, P. 80.

ліволіберальним крилом Демократичної партії та «рейганівський демократами», між орієнтованими на ринок бізнесменами й бідними американцями, що потребували соціального захисту, між консервативно налаштованими прихильниками сімейних цінностей та активістами феміністського руху і представниками сексуальних меншин. У цьому можна побачити реалізацію курсу «третього шляху», яким проголошувалася реалізація нової помірної політичної орієнтації. В кінцевому підсумку результати такої політики загалом можна схарактеризувати як успішну.

Розвиток економіки позначився у найдовшому періоді стійкого економічного зростання в американській історії. Зайнятість була збільшена, а рівень безробіття безробіття зафіксован на тридцятирічному мінімумі. Інфляція була низькою. Рівень насильницьких злочинів зменшився. Доходи та заробітна плата зростали. Бідність зменшилася, і як наслідок соціальна допомога скоротилася майже наполовину.

Таким чином, провівши аналіз діяльності двох адміністрацій Б. Клінтона стає зрозумілим, що разом із модернізацією політики була модернізована Демократична партія. Б. Клінтон запропонував нові та інноваційні шляхи просування цінностей та ідеалів Демократичної партії. Президент Б. Клінтон імплементував ідеологічні постулати «третього шляху» - ідеологічної платформи «нових демократів». Хоч і часто-густо Б. Клінтон йшов на компроміси із «старими демократами» позиціювання Демократичної партії змістилося у центр політичному спектру. І навіть на момент 2021 р. фракція поміркованих демократів являє собою відносну більшість.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Клинтон Б. Жить отдавая. Как каждый из нас может изменить мир. Пер. с англ. С. В. Артемова. Москва: Эксмо. 2008. 334 с.
2. Клинтон Б. Моя жизнь. Пер. с англ. Москва: Альпина Бизнес Букс. 2005. 1088 с.
3. Манифест демократов третьего пути – Новоорлеанская декларация URL: <https://abiasedperspective.wordpress.com/2015/04/07/repost-the-manifesto-of-the-third-way-democrats-the-new-orleans-declaration/> (дата звернення 3.03.2021)
4. 1980 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1980-democratic-party-platform> (дата звернення 2.03.2021)
5. 1984 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1984-democratic-party-platform> (дата звернення 2.03.2021)
6. 1988 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1988-democratic-party-platform> (дата звернення 10.03.2021)
7. 1992 Democratic Party Platform URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1992-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)

8. 1996 Democratic Party Platform URL:
<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1996-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)
9. 2000 Democratic Party Platform URL:
<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/2000-democratic-party-platform> (дата звернення 26.03.2021)
10. Between the Lines of the Defense of Marriage Act Opinion. The New York Times. Schwartz J. URL:
<https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/interactive/2013/06/26/us/annotated-supreme-court-decision-on-doma.html> (дата звернення 24.04.21)
11. Carter forces ignore Kennedy on platform. The Washington Post. Kaiser R. June 20, 1980. URL:
<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/06/20/carter-forces-ignore-kennedy-on-platform/6006f6d6-163f-43b9-aad8-21bdf854ad83/> (дата звернення 5.03.21)
12. Clinton H. Rodham. Living History. New York: Simon & Schuster, 2003. P. 103. URL:
https://www.academia.edu/28928387/LIVING_HISTORY_Hillary_Rodham_Clinton?email_work_card=view-paper (дата звернення 21.04.21)
13. Clinton Is Set to Send Congress A \$1.7 Trillion Budget Proposal. The New York. Feb. 6, 1997. URL: <https://www.nytimes.com/1997/02/06/us/clinton-is-set-to-send-congress-a-1.7-trillion-budget-proposal.html> (дата звернення: 17.04.21)

14. Clinton's Gay Policy: Cave-In or Milestone? The New York Times. Friedman T. July 25, 1993 URL: <https://www.nytimes.com/1993/07/25/weekinreview/clinton-s-gay-policy-cave-in-or-milestone.html> (дата звернення: 24.04.21)
15. Democrats unveil a new look. The New York Times. September 22, 1982, Section D, Page 24. URL: <https://www.nytimes.com/1982/09/22/us/democrats-unveil-a-new-look.html> (дата звернення: 12.03.21)
16. Draft platform reflects Carter's Shift on positions. The Washington Post. June 22, 1980. Kaiser R. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/06/22/draft-platform-reflects-carters-shift-on-positions/2482201e-df53-4ef8-b18e-7c54a22208ba/> (дата звернення: 12.03.21)
17. Dukakis platform blends innovative, formulized views. The Washington Post. David S. March 1, 1988. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1988/03/01/dukakis-platform-blends-innovative-formulized-views/c60e0e87-d515-483f-b4c0-938c25f64f0a/> (дата звернення: 30.03.21)
18. Ernest R. Jesse in 1984: Whites Wept, Blacks Frowned. Los Angeles Times. July 24, 1988. URL: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1988-07-24-bk-10473-story.html> (дата звернення 6.03.21)
19. From A. The New Democrats and the Return to Power. The New York City : Palgrave Macmillan. 2013. URL: <https://play.google.com/books/reader?id=bVQ0AQAAQBAJ&hl=ru&pg=GBS.PR1> (дата звернення: 21.03.21)

20. Mike Dukakis for President 1988 Campaign Brochures URL: <http://www.4president.org/brochures/1988/mikedukakis1988brochure.htm>
(дата звернення: 30.03.21)
21. Mondale's Acceptance Speech 1984 URL: <https://www.cnn.com/ALLPOLITICS/1996/conventions/chicago/facts/famous.speeches/mondale.84.shtml> (дата звернення: 2.04.21)
22. New Choice Resolution URL: <https://www.c-span.org/video/?17890-1/choice-resolution#!> (дата звернення: 13.04.21)
23. Official website of the US Democratic party URL: <https://democrats.org/>
(дата звернення 28.02.21)
24. Public Papers of the Presidents of the United States: William J. Clinton. Inaugural Address. January 20, 1993. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-1993-book1/html/PPP-1993-book1-doc-pg1.htm> (дата звернення: 2.04.21)
25. Public Papers of the Presidents of the United States: William J. Clinton. Inaugural Address. January 20, 1997. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-1997-book1/html/PPP-1997-book1-doc-pg43.htm> (дата звернення 14.04.21)
26. Public Papers of the Presidents of the United States: William J. Clinton. The President's Radio Address. January 20, 2001 URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-2000-book3/html/PPP-2000-book3-doc-pg2964-2.htm> (дата звернення 27.04.21)

27. Raines H. Hart enters presidential race, stressing new ideas. The New York Times. Feb. 18, 1983. URL: <https://www.nytimes.com/1983/02/18/us/hart-enters-presidential-race-stressing-new-ideas.html> (дата звернення 4.03.21)
28. The 1992 campaign: Democrats; Centrist Council Exults In Success of a Member. The New York Times. Ifill G. May 3, 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/05/03/us/the-1992-campaign-democrats-centrist-council-exults-in-success-of-a-member.html> (дата звернення: 12.04.21)
29. The 1992 campaign: Parties' Core Differences in Platforms. The New York Times. Rosenbaum D. Aug. 16, 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/08/16/us/the-1992-campaign-parties-core-differences-in-platforms.html> (дата звернення: 14.04.21)
30. The 1992 campaign: Platform; In a Final Draft, Democrats Reject a Part of Their Past. The New York Times. Pear R. June 26, 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/06/26/us/1992-campaign-platform-final-draft-democrats-reject-part-their-past.html> (дата звернення: 15.04.21)
31. The 1992 elections: president - the overview; Clinton captures presidency with huge electoral margin; wins a democratic congress. Toner R. The New York Times. Nov. 4, 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/11/04/us/1992-elections-president-overview-clinton-captures-presidency-with-huge.html> (дата звернення: 16.04.21)
32. The Clinton Presidency: Timeline of Major Actions URL: <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/Accomplishments/eightyears-02.html> (дата звернення: 17.04.21)

33. The democrats in atlanta; Democrats Acclaim Dukakis and Assert Unity. Dionne Jr. The New York Times. July 21, 1988. URL: <https://www.nytimes.com/1988/07/21/us/the-democrats-in-atlanta-democrats-acclaim-dukakis-and-assert-unity.html> (дата звернення: 28.03.21)
34. The library of Congress. Democratic National Political Conventions 1832-2008. URL: <https://www.loc.gov/rr/main/polcon/democraticindex.html> (дата звернення: 5.03.21)
35. The New Covenant: Responsibility and Rebuilding the American Community. Remarks of B. Clinton. October 23, 1991. URL: <https://www.ibiblio.org/pub/academic/political-science/speeches/clinton.dir/c24.txt> (дата звернення: 17.04.21)
36. The New Politics of Evasion. Galston W. Democracy: A Journal of Ideas. 2013. №30. URL: <https://democracyjournal.org/magazine/30/the-new-politics-of-evasion/> (дата звернення: 16.03.21)
37. The Politics of Evasion: Democrats and the Presidency. URL: https://www.progressivepolicy.org/wp-content/uploads/2013/03/Politics_of_Evasion.pdf (дата звернення: 4.04.21)
38. The Republican «Contract with America» 1994. URL: <https://global.oup.com/us/companion.websites/9780195385168/resources/cha-pter6/contract/america.pdf> (дата звернення: 19.04.21)
39. Transcript of Mondale address accepting party nomination. The New York Times. July 20, 1984. URL: <https://www.nytimes.com/1984/07/20/us/transcript-of-mondale-address-accepting-party-nomination.html> (дата звернення 6.03.21)

40. Алхименков М. А. Усиление ценностного раскола в американском обществе // Проблемы национальной стратегии. 2019. № 3 (54). С. 68-85.
41. Баева Э. Р. Пути политического развития США в период выборов 1992-1993 гг. // Проблемы исторической регионалистики в источниковедении, историографии, теоретической истории : сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции студентов, магистрантов, аспирантов и молодых ученых. Уфа: Башкирский государственный университет, 2018. С. 186-189.
42. Баева Э. Р. Социальная политика в США в период правления Уильяма Клинтона. Реформирование системы здравоохранения // Современные научные исследования и разработки. 2018. № 6 (23). С. 104-108.
43. Бейдина Т. Е., Денисов Ю. В., Кухарский А. Н., Попов Ю. А. Снижение влияния ведущих партий США в избирательном политическом процессе: динамика изменений // Политика и общество. 2018. № 4. С. 39-52. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=25962 (дата звернения: 28.03.2021)
44. Берри Д. М., Голдман Д., Джанда К., Хула К. В. Трудным путем демократии: Процесс государственного управления в США. Пер. с англ. А. Н. Кулика, О. С. Миндрул. Москва: РОССПЭН, 2006. 655 с.
45. Бурмистрова Е. С. Традиционные ценности в повестке либеральных сил в начале XXI века: США и Канада // Вестник Прикамского социального института. 2019. № 3 (84). С. 87–92.

46. Варюшин П. С. Географические закономерности политической и электоральной систем США // Известия Российской академии наук. Серия географическая. 2016. № 4. С. 34-42.
47. Василенко П. В. Демократическая партия США как важный компонент американской политической системы (краткий историко-политологический экскурс) // Клио. 2013. № 3 (75). С. 56-60.
48. Войтенкова Г.Ф., Лебедева Е.В. Социальная поддержка семей с детьми в США // Народонаселение. 2007. № 4. С. 94-106. URL: <http://www.demoscope.ru/weekly/2008/0353/analit04.php> (дата звернения: 21.04.21)
49. Дейкин А. И. США: парадоксы экономической мысли и практики. Ф. Рузвельт – Р. Рейган – У. Клинтон – Дж. Буш – мл. // Экономика зарубежных стран. № 1. 2006. URL: <https://mirec.mgimo.ru/2006/2006-01/ssa-paradoksy-ekonomiceskoj-mysli-i-praktiki> (дата звернения 17.04.21)
50. Исайкина А. Н. Влияние борьбы за сбалансированный бюджет на изменение социальной политики администрации Клинтона (1993-2001 гг.). Дисс. канд. ист. наук. Москва: 2014. 325 с.
51. Исайкина А. Н. Концепция социальной политики президента Клинтона и основные этапы ее реализации (1993–2000 гг.) // Государственное управление. Электронный вестник. 2013. № 37. URL: http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/vipusk/37_2013.htm (дата звернения: 27.03.2021)

52. Исайкина, А. Н. Курс администрации Клинтона по сокращению бюджетного дефицита в 1993 г. и позиция Демократической партии // Вестник Московского университета. Серия 8: История. 2013. № 3. С. 110-124.
53. Киреев А. А. Администрация Б. Клинтона – борьба за глобальную демократию / отв. ред. О.Н. Бархатова. Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2008. С. 57-65.
54. Кіссінджер Г. Дипломатія. Пер. з англ. М. Гоцацюка, В. Горбатька. Київ: Вид. група КМ-БУКС, 2020. 864 с.
55. Коваль Ж. Э. Достижения администрации Билла Клинтона в области высшего образования // Преподавание иностранных языков в поликультурном мире: традиции, инновации, перспективы : материалы Международной научно-практической онлайн-конференции, 28 марта 2019 года. Минск: Учреждение образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка», 2019. С. 175-180.
56. Косых Е. С., Сагитдинов Д. Р., Халимов А. Р. Развитие государственно-политической системы США в XX – начале XXI века // Аллея науки. 2018. Т. 7. № 5 (21). С. 898-901.
57. Красильщикова Т. В. Приоритеты внутривластного курса У. Дж. Клинтона // Человек, образ, слово в контексте исторического времени и пространства : материалы Всероссийской научно-практической конференции, 23–24 апреля 2015 года. Рязань: Концепция, 2015. С. 101-104.

58. Медведева О. О. Социальная политика администрации Б. Клинтона : стратегия национальной консолидации // CLIO-SCIENCE: Проблемы истории и междисциплинарного синтеза : сборник научных трудов. Москва: Московский педагогический государственный университет, 2011. С. 248-251.
59. Михайлов И. В. «Прагматичный неовильсонизм»: идейные основы доктрины У. Клинтона // Вестник Тамбовского университета. Серия: Политические науки и право. 2015. №3 (3). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pragmaticchnyy-neovilsonizm-ideynye-osnovy-doktriny-u-klintona> (дата звернення: 22.04.2021).
60. Мотылев В.В. Программы президентов США. Билл Клинтон // Экономический журнал РГГУ. 2013. № 3. С. 24-34.
61. Паламаренко М. Республіканська партія США: еволюція програмних пріоритетів та участь у політичному процесі в 90-х роках ХХ століття // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2008. Вип. 13. С. 284-291. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/78164/32-Palamarenko.pdf?sequence=2> (дата звернення: 9.03.21)
62. Печатнов В. О. От Джефферсона до Клинтона: Демократическая партия США в борьбе за избирателя. Ин-т всеобщ, истории РАН ; МГИМО МИД РФ. Москва: Наука, 2008. 503 с.
63. Печатнов В.О., Манькин А.С. История внешней политики США. Москва: Междунар. отношения, 2012. 672 с.

64. Рейч Р. Мы все теперь идем по Третьему Пути // Русский журнал, 15 декабря 2000. URL: http://old.russ.ru/politics/meta/20001123_reich.html (дата звернення: 25.04.21)
65. Ровинская Т. Л. Экологическая политика в США конца XX – начала XXI в.: новые вызовы // Мировая экономика и международные отношения. 2018. Т. 62. № 7. С. 72-82.
66. Ромашов А. В. Билл Клинтон – кандидат от Демократической партии США на президентских выборах 1992 года. Уникальный политик или один из многих? // Вестник ЧелГУ. 2005. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bill-klinton-kandidat-ot-demokraticheskoj-partii-ssha-na-prezidentskih-vyborah-1992-goda-unikalnyy-politik-ili-odin-iz-mnogih> (дата звернення: 12.04.2021).
67. Рыхтик М. И. Концептуальное осмысление национальной безопасности США: республиканский подход и его воздействие на процесс государственной внешнеполитической стратегии (исторические аспекты проблемы) // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Серия «История. Политология. Международные отношения». 2003. № 1. С. 73-85.
68. Сіданіч М. Політологічні аспекти еволюції партійних ідеологій загальнонаціональних партій США // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2011. № 3 (53) С. 216-230. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/sidanych_politologichni.pdf (дата звернення: 5.03.21)

69. Соргин В. В. Внутренняя политика США от Б. Клинтона до Б. Обамы // Новая и новейшая история. 2015. № 1. С. 3-27.
70. Соргин В. В. Двухпартийная система США: преемственность и обновление // Полис. Политические исследования. 2003. № 3. С. 164-170.
71. Соргин В. В. Идеология в американской истории: от отцов-основателей до конца XX века. Москва: Наука, 1995. 238 с.
72. Соргин В. В. Историческая роль Демократической партии США // США и Канада: экономика, политика, культура. 2010. № 1. С. 103-113.
73. Соргин В. В. США в XX-XXI веках. Либерализм. Демократия. Империя. Москва: Весь Мир, 2015. 592 с. URL: <https://znanium.com/read?id=337462> (дата звернения: 27.03.2021).
74. Спиридонова Т. В. Борьба в Конгрессе США по вопросам внутренней политики администрации У. Дж. Клинтона: проблема разделенного правления. Дисс. канд. ист. наук. Владимир: 2011. 223 с.
75. Стецкевич М.С. Религиозный фактор в современной политической жизни США // Управленческое консультирование. 2010. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/religioznyy-faktor-v-sovremennoy-politicheskoj-zhizni-ssha> (дата обращения: 27.04.2021)
76. Тимошенко Д. А. Вопросы образования в платформах американских политических партий // Социально-экономические науки и гуманитарные исследования. 2016. № 12. С.88-93.

77. Фролова О. А. Влияние поляризации американского общества на характер и интересы политических партий США // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология. 2011. № 4. С. 113-121.
78. Черцова О. В. Глобальна демократизаційна ініціатива президента США Б. Клінтона // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 107 (2). С. 188-197. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_107\(2\)_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_107(2)_31).
79. Шлезингер-младший А. М. Циклы американской истории. Москва: Прогресс, Прогресс-Академия. 1992. 688 с.
80. Campbell C.S. Dead Center: Polarization and the Democratic Party, 1932-2000. Electronic Theses and Dissertations. Paper 3117. 2016. URL: <https://dc.etsu.edu/etd/3117> (дата звернення: 22.04.21)
81. Cebul, B. Supply-Side Liberalism: Fiscal Crisis, Post-Industrial Policy, and the Rise of the New Democrats. *Modern American History*, 2(2), 2019. pp. 139-164. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/modern-american-history/article/supplieside-liberalism-fiscal-crisis-postindustrial-policy-and-the-rise-of-the-new-democrats/CE0D1A846AD06E3A73F5B5C846975095>
82. Curtis A. Forging a New Democratic Party: The Politics of the Third Way from Clinton to Obama', PhD diss., York University, 2015.
83. Galston W. Incomplete Victory: The Rise of the New Democrats. In Peter Berkowitz, ed., *Varieties of Progressivism in America*. Stanford: Hoover Institute Press, 2004, pp. 59–85.

84. Geoffrey C. Layman and Thomas M. Carsey. Party Polarization and "Conflict Extension" in the American Electorate. *American Journal of Political Science*
85. Gerring, J. *Party Ideologies in America 1828–1996*. Cambridge: Cambridge University Press. 1998. 337 pp.
86. Jon F. Hale. The Making of the New Democrats // *Political Science Quarterly* Vol. 110, No. 2 (Summer, 1995), pp. 207-232 Published by: The Academy of Political Science URL: <https://www.jstor.org/stable/2152360> (дата звернення: 11.03.2021)
87. Soren J., Clayton McLaughlin and Wood, B. Dan. "The President, Polarization and the Party Platforms, 1944–2012" *The Forum*, vol. 12, no. 1, 2014, pp. 169-189. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/for-2014-0024/html> (дата звернення: 21.03.21)
88. The Modern History of the Democratic Presidential Primary, 1972-2008. Skelley G. February 4, 2016. URL: <https://centerforpolitics.org/crystalball/articles/the-modern-history-of-the-democratic-presidential-primary-1972-2008/> (дата звернення: 17.04.21)
Vol. 46, No. 4 (Oct., 2002), pp. 786-802 URL: <https://www.jstor.org/stable/3088434> (дата звернення 18.04.21)

РЕЗЮМЕ

Лепицький Б. О. Бакалаврська робота на тему «Еволюція ідеології та політики Демократичної партії США у 1980-2001 рр.». Харків, 2021.

Бакалаврська робота присвячена з'ясуванню процесу змін ідеологічних установок Демократичної партії США та їх імплементації у політиці адміністрації Б. Клінтона.

У ході дослідження зацентровано на переосмислені традиційного лібералізму у контексті президентських кампаній; інституалізації партійної течії «нових демократів»; внутрішньопартійній боротьбі, особливо під час президентських перегонів 1992 р.; ідеології «третього шляху»; політиці адміністрації Б. Клінтона.

З'ясовано, що ідеологічна переорієнтація Демократичної партії відбулася завдяки «новим демократам» – поміркованій течії в партії. Вони змогли інституалізуватися у Раді демократичного лідерства, яка виробила нову ідеологічну платформу. «Третій шлях» – це центральна концепція платформи, яка допомогла Демократичній партії одержати перемогу на виборах 1992 р. Б. Клінтон – «новий демократ», котрий у своїй політиці намагався імплементувати положення РДЛ, знаходячи компроміси з «старими демократами» та республіканцями.

Ключові слова: Демократична партія США, Б. Клінтон, «нові демократи», «третьій шлях», ідеологія, політика, президентські вибори.

SUMMARY

Bohdan Lepytskyi. Bachelor's thesis on "Evolution of the ideology and policy of the Democratic Party of the United States in 1980-2001". Kharkiv, 2021.

The bachelor's thesis is devoted to elucidating the process of changing the ideological attitudes of the Democratic Party of the United States and their implementation of the policy of the Clinton administration.

The study focuses on rethinking traditional liberalism in the context of presidential campaigns; institutionalization of the party movement of the New Democrats; intra-party fight, especially during the 1992 presidential fight; the ideology of the Third way; Clinton administration policy.

It was found that the ideological reorientation of the Democratic Party was due to the New Democrats - a moderate movement in the party. They were able to institutionalize themselves in the Democratic Leadership Council, which developed a new ideological platform. The Third way is the central concept of the platform that helped the Democratic Party win the 1992 election.

Key words: Democratic Party of the USA, B. Clinton, New democrats, Third way, ideology, politics, presidential elections.